

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra právních dějin

Nabytí a ochrana držby v římském právu

Diplomová práce

Marek Novák

Vedoucí diplomové práce:

prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc.

Září 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. září 2016

Marek Novák

Nejen za pomoc s přípravou této práce bych rád poděkoval prof. JUDr. Michalu Skřejpkovi, DrSc. Děkuji také rodině a přátelům za to, že mě po celou dobu studia neúnavně podporovali.

Obsah

Obsah	1
Úvod.....	2
1. Nabytí držby	5
1.1 Teoretické východisko	5
1.2 Aprehenze	6
1.2.1 Okupace	6
1.2.2 Tradice	10
1.3 Animus possidendi	16
1.4 Nabytí držby prostřednictvím zástupce.....	18
2. Ochrana držby.....	25
2.1 Ochrana držby a její původ	25
2.2 Interdikty k ochraně držby	29
2.2.1 Interdikty obecně	29
2.2.2 Retinenční interdikty	30
2.2.3 Rekuperační interdikty	37
2.3 Poklasický vývoj	47
Závěr	52
Seznam použitých pramenů a literatury.....	58

Úvod

Římské právo lze nepochybně považovat za nejrozvinutější právní systém starověké Evropy, který komplexně upravoval odvětví jak veřejného, tak soukromého práva. Především soukromoprávní oblast se i po pádu Římské říše těšila neustálému rozvoji, díky středověké recepci zprostředkované školami glosátorů, komentátorů a právních humanistů, pandektistice a zvýšenému zájmu právníků v 19. století se stala základem všech významných soukromoprávních kodifikací v Evropě. Není divu, že i v současnosti účinná právní úprava, český občanský zákoník nevyjímaje, v mnohém navazuje na odkaz starověkého Říma, někdy pouze podobnou systematikou, jindy jsou patrné mnohé obsahové podobnosti. Zdá se, že římské právo tím pádem nepředstavuje pouhý obor právní historie, jakousi právní archeologii, která by byla odtržena od přítomnosti. Naopak, současnost z něj neustále vychází, a proto může právní romanistika zkoumáním kořenů právních institutů neustále nabízet nové pohledy na platné právo.

Jednou z mnoha zásluh, jež lze římskému právu přičítat, je i to, že český právní řád dodnes rozeznává, přes mnohdy nesmyslné až experimentální zásahy prováděné v průběhu 2. poloviny 20. století, držbu jako takovou a přisuzuje jí v mnoha ohledech právní relevanci. Právě uznání držby je možné považovat za jedno z významných specifik, které se jako první naplno prosadilo ve starověkém Římě, a které okolní právní řády, například řecký nebo egyptský, v této podobě neznaly. Odlišení držby jako pouhého faktického stavu od vlastnického práva a vlastně práv obecně má pak zásadní vliv na způsob, jakým jsou chápána věcná práva, ale i vztah osob a věcí v obecné rovině. Držbě se pro její zvláštní povahu poskytuje ochrana, jsou předepsány konkrétní způsoby jejího nabytí a pozbytí, dále se otevírá cesta pro institut vydržení (*usucapio, praescriptio longi temporis*), který reaguje na potenciální rozpor faktického a právního stavu a směřuje k tomu, aby byl pohled práva po splnění určitých podmínek uveden do souladu s vnější realitou.

S ohledem na šíři tématu se tato práce se zaměří na dva zvláštní aspekty držby, sice na její nabytí a ochranu v římském právu. Oba na sebe v mnohém navazují, stanovení přesných pravidel pro nabytí držby by ztrácelo praktický smysl v případě, že

by takto nabytou držbu mohl kdokoli beztrestně odejmout, posesorní ochrana by zase mohla narážet na komplikace v případě, že by nebylo jasné, jaký faktický stav ochráně podléhá, a který nikoli. Právní úprava nabytí držby a její uchování tedy spolu velmi úzce souvisí.

Práce¹ se člení na dvě hlavní části. První se bude zabývat nabýváním držby, jeho podmínkami a způsoby. Představí rozdílné způsoby uchopení věci, požadavky na psychický vztah držitele k předmětu držby a také některé mimořádné situace, kdy se držba nabývá prostřednictvím jiné osoby, například poručníka nebo zástupce. Druhá část se potom zaměří na ochranu držby. Popíše její původ a dále také jednotlivé prostředky posesorní ochrany, kterými byly retinenční a rekuperační interdikty, tedy příkazy praetora sloužící k ochraně nebo přímo navrácení držby. V rámci historického vývoje římského práva se ovšem povaha držby i její ochrana mírně proměňovala, proto budou mimo klasické období popsány i následné proměny v poklasickém a justiniánském právu. Práce se omezí na posesorní ochranu ve smyslu ochrany faktického stavu a nebude proto pojednávat o *exceptio rei venditae ac traditae* ani o *actio Publiciana in rem* chránící bonitární praetorské vlastnictví, které vycházelo z držby, jež musela být zvláštním způsobem kvalifikovaná.

Hlavní zdroj informací o právní úpravě ve starověkém Římě pro účely této práce představuje celá řada historických pramenů, z nichž zde bude vycházeno. Nejvýznamnějším a nejobsáhlejším jsou jednoznačně *Digesta seu Pandectae*, jejichž úkolem bylo obsáhnout spisy vybraných klasických římských právníků, kterým svědčilo právo veřejně podávat dobrozdání o právních otázkách jménem císaře. Byla v rozsahu 50 knih vyhlášena konstitucí *Tanta* roku 529 a šlo o výsledek tříleté práce kompilační komise v čele s právníkem Triboniánem, která bohužel při sestavování Digest mnohdy zasahovala do původních textů a mimo jiné je také upravovala do souladu s právní úpravou platnou za doby vlády císaře Justiniána. Práce se dále opírá o *Iustiniani Institutiones*, které vyšly roku 529, a jež lze označit za učebnici práva reflektující stav v 6. století n. l. Společně s třetí částí, jíž je *Codex Iustinianus repetitae praelectionis*

---

¹ Tato práce rámcově vychází z následujících textů:

NOVÁK, M. Nabytí držby v římském právu a v novodobém českém právu. *Právněhistorické studie* 45/2, s. 207 – 219.

NOVÁK, M. Posesorní ochrana v římském právu a novodobém českém právu. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2014, č. 9, *Supplementum 3: Recepce římského práva v Evropě*, s. 113 – 132.

z roku 529 n. l., a na nějž zde bude také odkazováno, tvoří uvedené publikace justiniánskou kodifikaci římského práva nazývanou *Tria volumina*, označovanou také jako *Corpus iuris civilis*, což je dnes známější název poprvé užitý francouzským humanistou Dionysiem Gothofredem roku 1583. Mimo *Corpus iuris civilis* vychází tato práce také z dalších pramenů, kterými jsou například *Sententiae Pauli* nebo Gaiovy Instituce, a také z mnohé literatury.

Cílem této práce je na podkladě původních pramenů zmapovat právní úpravu nabývání a ochrany držby v římském právu a ukázat tak přehledně ve starověku vybudovaný systém, který mohl poskytnout základ současnému právnímu řádu.

1. Nabytí držby

1.1 Teoretické východisko

Držba (*possessio*) je obvykle označována jako faktické všeobecné panství osoby nad věcí spojené s její vůlí mít věc pro sebe. Vyvstává zcela principiální otázka, které konkrétní podmínky je nutno splnit pro zahájení takto popsaného faktického stavu, a jakými způsoby tak lze učinit. Nejedná se přitom pouze o ryze teoretickou či akademickou otázku, jak by se na první pohled mohlo zdát. Stanovení přesného okamžiku, kdy se někdo stane držitelem, vždy bylo a je téměř životně důležité, například vzhledem k počítání doby potřebné jak k vydržení, tak k uplatnění *praescriptio longi temporis*, institutu vedoucího k promlčení vlastnického práva, který nakonec císař Justinián reformoval do podoby plnohodnotného vydržení. Existuje přitom celá škála možností, jak držbu nabýt.

Ze samotné definice vyplývá, že se držba v pojetí římského práva skládala ze dvou základních znaků – *corporalis possessio* a *animus possidendi*. Přítomnost obou prvků byla nutná po celou dobu trvání držby a pochopitelně se projevovala i v souvislosti s jejím nabytím, protože muselo být doprovázeno nejen fyzickým ovládnutím věci, ale též vůlí mít věc pro sebe: *Et apiscimur possessionem corpore et animo, neque per se animo aut per se corpore.*² Samotnou vůlí působit na věc jako na vlastní musel dle římského práva nový držitel navenek projevit aprehenzí, tedy uchopením věci.³ Její podoba byla nicméně odlišena v závislosti na okolnostech, povaze věci a také podle toho, zda byla držba nabyta s vůlí dosavadního držitele či bez ní. Z toho důvodu lze rozlišovat nabývání držby okupací a tradicí. K nabytí okupací docházelo, pokud byla aprehenze provedena jednostranně, aniž by byl dosavadní držitel srozuměn s tím, že držbu věci sám ztratí a jiná osoba ji nabyde místo něj. Naproti tomu, druhou variantou bylo nabytí držby tradicí, když dosavadní držitel odevzdá věc novému z vlastní vůle, čímž zároveň vyjadřuje souhlas s tím, že jeho držba zanikne.

---

² D. 41.2.3.1 (Paul. 54 ad ed.): „Držbu nabýváme fyzickým ovládnutím a vůlí, ne pouze vůlí, ani pouze fyzickým ovládnutím.“ Není-li uvedeno jinak, překlad Digest do českého jazyka je dílem autora práce.

³ KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, s. 214 – 215.

Mimo třídění, které zohledňuje přítomnost nebo naopak absenci vůle dosavadního držitele, lze odlišovat také případy nabytí držby buď vlastním jednáním, nebo prostřednictvím třetí osoby. Vyděluje se tak velmi pestrá skupina možností, kdy se tak dělo pomocí zástupce, a to nejen v případech dětí nebo duševně nemocných. Výše předestřenou systemizaci bude následovat i tato kapitola.

1.2 Aprehenze

1.2.1 Okupace

Výraz okupace označoval případy jednostranné aprehenze.⁴ Šlo o všechny situace, kdy nebyl dán souhlas předchozího držitele, bez ohledu na to, zda skutečně nesouhlasil, nebo věc před uchopením nikdo nedržel. Zřetelně se zde projevovala zvláštní povaha držby, která na rozdíl od vlastnického práva indikovala pouze faktickou moc nad věcí, nikoli, byla-li vykonávána po právu. Právě díky tomu lze rozlišovat okupaci dovolenou a protiprávní.⁵ K první z nich docházelo při uchopení *rei nullius*, věci nemající vlastníka, ať už z důvodu jejího nedávného vzniku, nebo kvůli tomu, že předchozí vlastník provedl derelikci a věc úmyslně opustil. Zatímco s dovolenou okupací byl zpravidla mimo nabytí držby spojen i vznik vlastnického práva, nedovolená okupace probíhala protiprávně, narušovala obvykle vlastnické právo nebo jiné věcné právo třetí osoby a nesla s sebou často trestněprávní důsledky.

Typickou a častou situací, kdy docházelo k okupaci věci, kterou dosud nikdo nedržel, bylo bezesporu chytání divokých zvířat, minimálně se mu poměrně detailně věnují Justiniánova Digesta, když kasuisticky vypočítávají nejrůznější případy, jak zvíře ulovit a úspěšně nabýt držbu. Římské právo se stavělo k lovu velmi otevřeně, když postrádalo téměř jakákoli omezení v chytání divokých zvířat. Tato volnost byla ale omezena požadavkem na jisté kvalifikované způsoby aprehenze, každé fyzické omezení volného pohybu divokého zvířete totiž nelze považovat za okupaci.

---

⁴ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Praha: Otto, 1910, s. 329.

⁵ REBRO, K., BLAHO, P. *Římské právo*. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 233.

Stanovení přesného okamžiku nabytí držby nebylo na první pohled jednoznačné a podle všeho podléhalo sporům. Názorovou pestrost v souvislosti s lovem divokých zvířat ilustruje velmi vhodně následující Gaiův fragment⁶ z Digest. Jeho úvod budí dojem, že při lovu postačovalo k nabytí držby vážnější zranění zvířete, které mohlo vést k jeho chycení, a následné pronásledování: *...eo usque nostram videri, donec eam persequamur, quod si desierimus eam persequi, desinere nostram esse...*⁷ Takový postoj s sebou nicméně přinášel širší důsledky, které nemusely být považovány za žádoucí. Pokud by již samotné pronásledování zvířete způsobilo, že se lovec stává jeho držitelem, druhá osoba, která by lovce předběhla a zvíře úspěšně lapila, by držbu získala protiprávně. Připravila by totiž o držbu zvířete lovce, jemuž by zvíře správně náleželo až do okamžiku, kdy by jej přestal pronásledovat. Názor představený v úvodu fragmentu tedy Gaius odmítl a přiklonil se k přesvědčení, že pro nabytí držby je nutné zvíře chytit: *...plerique non aliter putaverunt eam nostram esse, quam si eam ceperimus...*⁸ Smrtelné zranění divokého zvířete a jeho pronásledování tedy samo o sobě k nabytí držby nevedlo, především kvůli nezanedbatelné pravděpodobnosti, že stále přibližující se možnost ovládnutí zvířete skončí jeho úspěšným útekem a k samotnému fyzickému uchopení vůbec nedojde.⁹ Podmínka fyzického ovládnutí věci se proto jeví být dostatečně splněnou až v okamžiku, kdy byl nabyvatel držby schopný tuto moc okamžitě vykonávat.

Ovládnutí zvířete muselo působit jednoznačně, přirozeně ale nemělo žádný jednotně předepsaný průběh. Digesta uvádějí pro ilustraci několik variant. Držbu bylo možné například nabytí zkrocením divokého zvířete, a to i v tak zvláštních případech jako jsou holubi nebo včely: *Quidam recte putant columbas quoque, quae ab aedificiis*

---

⁶ D. 41.1.5.1 (Gai. 2 rer. cott.): *Illud quaesitum est, an fera bestia, quae ita vulnerata sit, ut capi possit, statim nostra esse intellegatur. Trebatius placuit statim nostram esse et eo usque nostram videri, donec eam persequamur, quod si desierimus eam persequi, desinere nostram esse [...] plerique non aliter putaverunt eam nostram esse, quam si eam ceperimus, quia multa accidere possunt, ut eam non capiamus: quod verius est.*

„Vzešla otázka, zda to lze chápat tak, že divoké zvíře, které bylo zraněno tak, že je možné jej chytit, se ihned stane naším. Trebatius byl přesvědčen, že je ihned naše a zdá se naším zůstávat, dokud jej pronásledujeme, neboť jestliže jej přestaneme pronásledovat, přestane také být naše [...] A jiní nemysleli, že je naše, ledaže jej chytíme, protože se může stát mnoho věcí, které způsobí, že jej nechytíme, což je správnější.“

⁷ „...zdá se naším zůstávat, dokud jej pronásledujeme, neboť jestliže jej přestaneme pronásledovat, přestane také být naše...“

⁸ „...a jiní nemysleli, že je naše, ledaže jej chytíme...“

⁹ SAVIGNY, F. K. von. *Von Savigny's treatise on possession, or, The jus possessionis of civil law*. Clark: Lawbook Exchange, 2003, s. 169 – 170.

*nostris volant, item apes, quae ex alveis nostris evolant et secundum consuetudinem redeunt, a nobis possideri.*¹⁰ K nabytí držby vedlo také uzavření ptáků do klece nebo jejich ochočení za předpokladu, že byli pod dozorem držitele: *Aves autem possidemus, quas inclusas habemus, aut si quae mansuetae factae custodiae nostrae subiectae sunt.*¹¹

Nebylo explicitně vyžadováno, aby bylo chycení trvalé, nikdo přeci netuší, zda nebude divoké zvíře chycené do pasti přeci jen někým jiným před příchodem lovce osvobozeno. V takovém případě držba trvala jen po dobu, kdy bylo v moci lovce, po uvolnění z pasti držba zanikala.¹² Rozhodujícím kritériem, zda došlo k nabytí držby, se tedy zdá být schopnost zcela ovládat pohyb zvířete, případně mu v něm efektivně zabránit.

Držba vznikala také jednostranným uchopením proti vůli dosavadního držitele. Rozdílně od tradice, již bude věnována pozornost vzápětí, se vyžadovala aprehenze výraznějším způsobem, která dala jasně najevo samotné nabytí držby a zároveň jednoznačně demonstrovala jeho rozsah.¹³ Na druhou stranu, Max Kaser podotýká, že požadavek výrazného uchopení nelze přeceňovat. Také u okupace stačil pro nabytí držby pouhý vstup na pozemek, nebylo například nutné celý jej po obvodu obejít.¹⁴ V případě movité věci se nevyžadovalo výhradně uchopení rukou, postačovalo zmocnění se za pomoci zařízení, například pasti.¹⁵

Zvláštní pozornost si zaslouží případ nabytí držby detentorem proti vůli¹⁶ dosavadního držitele, což bylo předmětem sporu Sabiniánů a Prokuliánů.¹⁷ Ačkoli již detentor fyzicky věc ovládal a od držitele ho odlišovala v podstatě jen absence vůle

---

¹⁰ D. 41.2.3.16. (Paul. 54 ad ed.): „Někteří jsou správně přesvědčeni, že holubi, kteří létají z našich domů, stejně jako včely, jež vylétávají z našich úlů, a obvykle se vracejí, jsou v naší držbě.“

¹¹ D. 41.2.3.15 (Paul. 54 ad ed.): „Držíme ptactvo, které máme uzavřené nebo ochočené a podrobené našemu dohledu.“

¹² D. 41.1.55 (Proc. 2 ep.): ...*Summam tamen hanc puto esse, ut, si in meam potestatem pervenit, meus factus sit. Sin autem aprum meum ferum in suam naturalem laxitatem dimisisses et eo facto meus esse desisset, actionem mihi in factum dari oportere...*

„...Myslím, že závěr zní, že pokud se dostal do mé moci, mým se také stal. Ale kdybys mého divočáka vypustil do jeho přirozené volnosti a tím by přestal být mým, měl bych nárok na žalobu in factum...“

¹³ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1*. München: Beck, 1971, s. 391.

¹⁴ Ibid. Viz D. 41.2.3.1 (Paul. 54 ad ed.).

¹⁵ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského, díl II, právo majetkové*. Praha, 1935, s. 203.

¹⁶ Na rozdíl od nabytí držby detentorem s vůli dosavadního držitele. Viz *traditio brevi manu*.

¹⁷ KINCL, J., URFUS, V., *op. cit.*, s. 210, 215.

působit na věc jako na vlastní, vyžadovali Sabiniáni, aby byla okupace doprovázena fyzickým působením. Jako příklad může sloužit detentor, který se rozhodl zapřít věc v úschově (*depositum*), aniž by ji ovšem jakkoli fyzicky přemístoval: *Si rem apud te depositam furti faciendi causa contrectaveris, desino possidere. sed si eam loco non moveris et infitiandi animum habeas, plerique veterum et sabinus et cassius recte responderunt possessorem me manere, quia furtum sine contrectatione fieri non potest nec animo furtum admittatur.*¹⁸ Detentorova vůle věc nevydat k nabytí držby nepostačovala, musela by být doprovázena výraznější aprehenzí.

Úvaha Sabiniánů vycházela z logického požadavku na to, aby byla změna držitele manifestována navenek, a aby byla zřetelná pro případného vnějšího pozorovatele. Bez výrazného projevu okupace věci by mohl jen stěžít zaregistrovat, že detentor pojal úmysl mít věc pro sebe a jeho fyzické působení na věc má od daného okamžiku naplňovat oba znaky držby. Postoj Sabiniánů podporuje také jiný fragment z Digest, jehož autorem je Celsus: *Infitiando depositum nemo facit furtum (nec enim furtum est ipsa infitiatio, licet prope furtum est): sed si possessionem eius apiscatur intervertendi causa, facit furtum...*¹⁹ Tvrdil, že ke spáchání krádeže nepostačovalo zapření úschovy, tedy pouhá intelektuální činnost, ale až nabytí držby k věci, které se mělo *a contrario* vyznačovat vnějším projevem této vůle. Detentor tím pádem musel na věc fyzicky působit.²⁰

Protikladný názor zastávali Prokuliáni, a to především pokud jde o věci movité. Podle jejich přesvědčení došlo k nabytí držby pouhým rozhodnutím detentora, například nevrátit vypůjčenou věc: *Si rem mobilem apud te depositam aut ex commodato tibi, possidere neque reddere constitueris, confestim amisisse me possessionem vel ignorantem responsum est...*²¹ Předchozí držitel si dokonce změny vůle detentora nemusel být vědom.

---

¹⁸ D. 41.2.3.18 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud sis přisvojil věc, která u tebe byla uschována, se záměrem spáchat krádež, přestávám držet. Ale jestližeš ji nepřemístil a máš úmysl ji zapřít, mnozí ze starších a Sabinus a Cassius správně odpověděli, že mi držba zůstane, protože nemůže dojít ke krádeži bez přisvojení, ani nemůže být krádež spáchána úmyslem.“

¹⁹ D. 47.2.68pr. (Cels. 12 dig.): „Zapřením úschovy nikdo nespáchá krádež (neboť samotné zapření není krádeží, i když je krádeží blízké), ale jestliže by získal držbu za účelem odcizení, spáchá krádež...“

²⁰ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 203.

²¹ D. 41.2.47 (Pap. 26 quaest.): „Pokud máš v úmyslu držet a nevrátit movitou věc u tebe uschovanou nebo tebou vypůjčenou, je třeba odpovědět, že okamžitě ztratím držbu, také pokud o tom nevím.“

Zajímavostí je, že výjimku z pravidla uznávaného Prokuliány představovali otroci, kteří, pokud chovali záměr vrátit se zpět k pánovi, zůstali také v jeho držbě, dokud je detentor skutečně fyzicky nezajal: *...nam possessionem tamdiu veterem fieri, quamdiu nemo alius eum possidere coeperit, videlicet ideo, quia potest homo proposito redeundi domino possessionem sui conservare, cuius corpore ceteras quoque res possumus possidere. igitur earum quidem rerum, quae ratione vel anima carent, confestim amittitur possessio, homines autem retinentur, si revertendi animum habent.*²² Jde o jedno z míst, kde bylo v římském právu otrokům přiznáno zvláštní postavení. Díky tomu, že byli na rozdíl od jiných věcí nadáni rozumem a mohli se tak ze své vůle vrátit k držiteli, ztratilo rozhodnutí detentora přisvojit si je svůj definitivní význam a nebylo s ním automaticky spojeno nabytí držby.

Justiniánské právo se nakonec přiklonilo k postoji Prokuliánů, což by mohlo souviset s dobovou východořímskou naukou o *animu possidendi*, která na úkor fyzického ovládnutí věci nadměrně vyzdvihovala subjektivní vůli.²³

1.2.2 Tradice

K derivativnímu nabytí držby vedla tradice, která neměla na rozdíl od okupace tak vysoké nároky na to, aby docházelo k důrazné aprehenzi, protože se odehrávala se souhlasem dosavadního držitele. Odvozená povaha nabytí a shoda vůle by mohly budit mylný dojem, že se jednalo o sukcesi držby, takový závěr by byl ale vzhledem k její povaze jednoznačně mylný.²⁴ Držba vždy zůstávala označením pro výhradně faktický stav, pro skutečnost, že danou věc ovládala konkrétní osoba s úmyslem uchovat si ji pro sebe. Na rozdíl od práva proto nebylo možné, aby byla mezi držiteli převáděna. Při tradici je třeba trvat i z terminologického hlediska na tom, že docházelo k zániku držby původního držitele, jejímu nabytí držitelem novým a to se souhlasem jeho předchůdce.

---

²² D. 41.2.47 (Pap. 26 quaest.), in fine: „Protože držba bude trvat tak dlouho, dokud jej nechytí někdo jiný, a to proto, že člověk se záměrem vrátit se může svému pánovi uchovat držbu, a prostřednictvím jeho těla můžeme držet další věci. Okamžitě se pozbyde držba těch věcí, které postrádají rozum nebo duši, držba lidí se ale zachová, jestliže mají záměr vrátit se.“ Viz D. 12.1.9.9 (Ulp. 26 ad ed.).

²³ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 331. KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2*. München: Beck, 1971, s. 252.

²⁴ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 203.

Že je otázka použitého názvosloví významnější, než by se mohlo na první pohled zdát, dokládá i Randova kritika pojmu odvozeného nabytí držby, který používala civilistická teorie právě pro označení tradice.²⁵ Nepřipouštěl, aby se na držbu jako faktum aplikovala terminologie vztahující se k právům. Jeho výtku je nutno považovat za oprávněnou z pohledu římského práva, nabyvatel totiž nepokračoval v držbě svého předchůdce.

K tradici nemovitých věcí docházelo tak, že nabyvatel držby vstoupil na kteroukoli část pozemku, jak ostatně dokládá Paulus: *Quod autem diximus et corpore et animo acquirere nos debere possessionem, non utique ita accipiendum est, ut qui fundum possidere velit, omnes glebas circumambulet: sed sufficit quamlibet partem eius fundi introire, dum mente et cogitatione hac sit, uti totum fundum usque ad terminum velit possidere.*²⁶ Nebylo nutné, aby jej celý obcházel nebo jinak explicitně vymezoval jeho hranice v celé své šíři, neboť na okraj pozemku vstupoval již s vědomím, že ho chce držet celý. Prakticky se zde ukazuje význam tvrzení *apiscimur possessionem corpore et animo.*²⁷ Oba prvky držby musely být sice přítomny již v okamžiku jejího nabytí, výše uvedená citace nicméně ukazuje, že se mohly vzájemně doplňovat, a že rozsah nabytí držby neukazovaly izolovaně, ale pouze společně.

Mimoto se ale vyskytovaly další způsoby aprehenze nemovitostí a ani tyto nekladly na podobu tělesného uchopení věci příliš přísné nároky: *Si venditorem quod emerim deponere in mea domo iusserim, possidere me certum est, quamquam id nemo dum attigerit: aut si vicinum mihi fundum mercato venditor in mea turre demonstrat vacuumque se possessionem tradere dicat, non minus possidere coepi, quam si pedem finibus intulisset.*²⁸ Jako zde popsané *traditio longa manu*, jakési odevzdání na dálku, se označovalo ukázáním hranic pozemku z věže (*ex turre*) nebo z jiného vyvýšeného místa bez toho, aby se nabyvatel musel osobně dostavit na pozemek, jehož držbu nabyde. Vymezení na dálku tak bylo postaveno naroveň přímému fyzickému kontaktu

²⁵ RANDA, A., ŠIKL, H. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Otto, 1890, s. 66.

²⁶ D. 41.2.3.1 (Paul. 54 ad ed.): „Když jsme ale řekli, že musíme nabytí držbu tělesným působením a vůlí věc držet, nesmí se tomu rozumět tak, že kdo chce držet pole, obejde každou hroudu, ale stačí vstoupit na kteroukoli část tohoto pole, pokud má úmysl a záměr takový, že chce držet celé pole až k jeho hranici.“

²⁷ Ibid.

²⁸ D. 41.2.18.2 (Cels. 23 dig.): „Jestliže jsem přikázal prodávajícímu, aby to, co jsem koupil, složil v mém domě, jistě držím, ačkoli se toho zatím nikdo nedotkl. Nebo jestliže mi prodávající za účelem prodeje ukáže z mojí věže blízké pole a řekne, že mi předá výlučně držbu, ne méně začnu držet, než kdybych vkročil nohou na hranice pozemku.“

s danou nemovitostí. Později došlo k dalšímu rozvolnění pravidel ohledně fyzického působení na nemovitou věc a k nabytí držby postačovalo, když dosavadní držitel učinil prohlášení na místě odlišném od pozemku, o který se jednalo.²⁹ Důraz na *animus possidendi* tedy nutnost reálného kontaktu potlačil.

Mnohem pestřejší se zdá být tradice v případě movitých věcí. Za širším spektrem možností lze jistě vidět nesrovnatelně vyšší četnost nabývání držby movitých věcí a také jejich nesmírnou variabilitu. V nejstarších obdobích k jejich tradici docházelo jednoduše předáním z ruky do ruky, s hospodářským rozvojem Říma vzrůstal ale tlak na usnadnění obchodních transakcí a fyzickému odevzdávání věcí tak vznikly některé alternativy.³⁰ Mohlo být nahrazeno odevzdáním klíčů od skladu, ve kterém bylo umístěno zboží, jež měl nový držitel získat: *Clavibus traditis ita mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur, si claves apud horrea traditae sint: quo facto confestim emptor dominium et possessionem adipiscitur, etsi non aperuerit horrea: quod si venditoris merces non fuerunt, usucapio confestim inchoabitur.*³¹ Nebylo přitom potřeba na zboží jakkoli ukazovat či si ho prohlížet, sklad mohl zůstat při předání klíče uzamčený. Že tak docházelo skutečně k nabytí držby zcela plnohodnotným způsobem, Papinianus dokládá, když zdůrazňuje, že předáním klíčů začínala běžet nabyvateli držby vydržecí doba pro případ, kdyby prodejce nebyl skutečným vlastníkem zboží.

Obdobně stačilo ujmout se koupené věci a hlídat ji³² nebo dovézt zboží do domu nabyvatele, aniž by se musel sám věci nějak dotknout: *Si venditorem quod emerim deponere in mea domo iusserim, possidere me certum est, quamquam id nemo dum attigerit...*³³ Za pozornost stojí pojem *in mea domo* obsažený ve výše zmíněné citaci, protože nevyjadřoval formální vlastnické právo k takovému domu, dokonce ani

---

²⁹ D. 41.2.34pr. (Ulp. 7 disp.): ... *animo deponere et mutare nos possessionem posse et Celsus et Marcellus scribunt. „...protože Celsus a Marcellus píší, že můžeme držbu vůli pozbyt nebo změnit.“*

³⁰ REBRO, K., BLAHO, P., *op. cit.*, s. 234.

³¹ D. 18.1.74 (Pap. 1 def.): *„Zdá se, že po odevzdání klíčů je držba ke zboží ve skladech předána, jestliže byly klíče převzaty u skladu. Tímto ihned kupující nabývá vlastnické právo a držbu, i když sklad neotevřel. Protože kdyby zboží nepatřilo prodávajícímu, okamžitě začne vydržecí doba.“* Cf. D. 41.1.9.6 (Gai. 2 rer. cott.). Cf. D. 41.2.1.21 (Paul. 54 ad ed.).

³² D. 41.2.51 (Iavol. 5 ex post. lab.): *Quarundam rerum animo possessionem apisci nos ait Labeo: veluti si acervum lignorum emerit et eum venditor tollere me iusserit, simul atque custodiam posuissim, traditus mihi videtur...* *„Labeo praví, že držbu některých věcí získáme úmyslem, jako jestliže koupím hromadu dřeva a prodávající mi přikáže, abych si ji odvezl, hned jak ji vezmu pod svou ochranu, zdá se být předanou.“*

³³ D. 41.2.18.2 (Cels. 23 dig.): *„Jestliže přikáží prodávajícímu, aby to, co jsem koupil, uložil do mého domu, jistě budu držet, přestože se zboží nikdo nedotkl...“*

držbu, ale jeho skutečné aktivní užívání.³⁴ Zboží mělo být tedy dovezeno do domu, kde budoucí držitel bydlel. Na druhou stranu, držbu nenabyl ten, komu byly věci dopraveny do domu, který sice vlastnil a držel, ale pronajímal je.

K aprehenzi také docházelo, pokud nabyvatel držby věc označil. Takový úkon bylo třeba s ohledem na různé fragmenty Digest vykládat v širším slova smyslu. Lze jej například chápat jako opatření značkou v případě trámů, které samo o sobě stačí k nabytí držby: *Materia empti si furto perisset, postquam tradita esset, emptoris esse periculo respondit, si minus, venditoris: videri autem trabes traditas, quas emptor signasset.*³⁵ Stejný účinek jako označení dřeva mohlo mít i zapečetění nádoby: *Si dolium signatum sit ab emptore, Trebatius ait traditum id videri: Labeo contra, quod et verum est: magis enim ne summutetur, signari solere, quam ut traditum videatur.*³⁶ Samotný Ulpianův fragment ale dokládá, že tato situace mohla být předmětem sporů. Zapečetěním nemusela být podle Labeova názoru symbolizována změna držitele a viděl za ním prostou snahu prodávajícího chránit obsah nádob.

K odevzdání velkých a těžko přepravovaných věcí zase stačilo ze zcela praktických důvodů místo fyzického uchopení nacházet se v jejich blízkosti a nabýt držbu pohledem na ně: *...Non est enim corpore et tactu necesse adprehendere possessionem, sed etiam oculis et affectu argumento esse eas res, quae propter magnitudinem ponderis moveri non possunt...*³⁷ Dobrý příklad představují kamenné sloupy, které sice jsou věcmi movitými, ale tak špatně reálně uchopitelnými.

Všechny situace, a to i v případě nemovitých věcí, spojoval na rozdíl od nabytí držby prostřednictvím zástupce požadavek na přítomnost³⁸ nového držitele, případně nějakou jeho činnost směřující k nabytí držby, kterou nemuselo být bezpodmínečně držení věci v ruce nebo vstup na pozemek, ale například ukazování, prohlížení,

---

³⁴ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 161.

³⁵ D. 18.6.15.1 (Paul. 3 ep. alf. dig.): „*Jestliže bylo stavební dřevo, poté co bylo předáno, krádeží ztraceno, kupující odpovídá za riziko, jestliže ne, pak prodávající. Zdá se totiž, že je předáno dřevo, které kupující označil.*“

³⁶ D. 18.6.1.2 (Ulp. 28 ad sab.): „*Jestliže byla nádoba zapečetěna kupujícím, Trebatius praví, že se považuje za předanou. Labeo tvrdí opak, což je správné, neboť je obvyklé pečeti spíše proto, aby nedošlo k záměně, než aby se [nádoby] považovaly za předané.*“ Max Kaser zapečetění nádoby uvádí jako příklad nabytí držby, viz KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 392.

³⁷ D. 41.2.1.21 (Paul. 54 ad ed.): „*Není totiž nutné ujmout se držby tělesně a dotykem, ale očima a vůlí. Příkladem jsou ty věci, které kvůli velikosti své váhy nemohou být přemístovány...*“

³⁸ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 392.

označení, doručení zboží či přijetí klíčů. Otázkou zůstává, jak na základě výše uvedených případů v obecné rovině definovat tradici, vlastně podstatu aprehenze, při odevzdání věci s vůlí dosavadního držitele. Najít odpověď není zcela jednoduché, především proto, že starověcí Římané si nemuseli nutně být jakéhokoli univerzálního pravidla vědomi. Digesta přinášejí, jak dokazují výše citované fragmenty, celou řadu způsobů nabývání držby, které jsou pomyslně řazeny vedle sebe na stejnou úroveň. Nikde není explicitně řečeno, že některý způsob nabytí je všeobecně aplikovatelný a jiný se považuje za výjimku pro omezený okruh situací. Až mnohem později vyvstala poptávka po formulaci obecného doktrinálního pravidla, které chtělo z mnoha příkladů abstrahovat celou teorii.

Na první pohled by se mohlo zdát, že aprehenze probíhala fyzickým kontaktem s věcí, tedy okamžikem, kdy na ni nabyvatel vkročil, nebo kdy byla sevřena v jeho ruce. Všechny ostatní situace by pak šlo považovat za výjimky, které umožňovaly, aby byl dotyk nahrazen symbolem. Cílem takového znamení by bylo fyzický kontakt zastoupit, protože jedině ten by zůstával i nadále základním aktem aprehenze. Takové chápání nabytí držby je skutečně velmi instinktivní, předání klíče, nebo pohled na pozemek z věže, se nabízí označit za symbolický akt, Friedrich Carl von Savigny ovšem poukázal na zásadní nesprávnost takového výkladu. Podle něj neexistovaly žádné symbolické výjimky z domnělého základního pravidla o čistě fyzickém odevzdání věci, jinak by téměř každé nabytí držby mělo symbolický charakter, protože vkročení na pozemek neobsáhne jeho celou rozlohu a mnoho movitých věcí nelze vzít doslovně do ruky.³⁹ Aprehenze byla tedy patrně ve všech případech jednotná vnější událost spočívající v tom, že nabyvateli byla dána příležitost výlučně a bezprostředně nakládat s věcí.⁴⁰ Tento závěr podpořil citací: *Non est enim corpore et tactu necesse adprehendere possessionem, sed etiam oculis et affectu...*⁴¹ která zcela jednoznačně nebyla, na rozdíl od mnoha dalších, vztažena ke konkrétnímu případu, ale stanovila obecné pravidlo. Ve výsledku to znamená, že předání věci z ruky do ruky vystupovalo jako rovnocenná alternativa k odevzdání klíče nebo označení zboží, přičemž všechny tyto varianty bylo možné jednotně nazývat aprehenzí.

---

³⁹ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 146 – 148.

⁴⁰ ARNDTS, C. L. *Učební kniha Pandekt. I. díl*. Repr. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 233.

⁴¹ D. 41.2.1.21 (Paul. 54 ad ed.): „*Není totiž nutné ujmout se držby tělesně a dotykem, ale očima a vůlí...*“

Jako zvláštní případ tradice vystupovala *traditio brevi manu*, kdy držbu nabýval detentor. Na rozdíl od okupace k tomu docházelo se souhlasem stávajícího držitele a odpadl tak zvláštní požadavek Sabiniánů na důrazné fyzické uchopení. Držba se v případě *traditio brevi manu* nabývala okamžikem pouhého projevu vůle, pouhé dohody původního a nového držitele.⁴² Věc nebylo třeba znovu uchopit, považovala se fikcí za již odevzdanou na základě předchozí detence a za předpokladu, že si ji nový držitel ponechal: *Si quis rem apud se depositam vel sibi commodatam emerit vel pignori sibi datam, pro tradita erit accipienda, si post emptionem apud eum remansit.*⁴³ Ačkoli se na věc opakovaně fyzicky nepůsobilo, lze díky předpokladu takového působení v minulosti i v tomto případě hovořit o nabývání držby *corpore et animo*.⁴⁴

Traditio brevi manu bývá někdy z důvodu, že je *corpus* oslaben, pojmenována *traditio ficta*. Tento název použil prokazatelně právník Odofredus,⁴⁵ který žil v první polovině 13. století v Itálii, vyučoval na univerzitě v Boloni a bývá zařazován do školy glosátorů. Přestože jak *traditio brevi manu*, tak *traditio ficta* odráží tendenci dematerializovat držbu, teorie v současnosti jako *traditio ficta* označuje převod držby shodnými projevy vůle, *solo animo*, bez skutečného odevzdání věci, který se objevil až v poklasickém a justiniánském právu.⁴⁶ Tento speciální druh tradice byl vyčleněn později jako výjimka z pravidla, že k aprehenzi dochází, když nabyvatel získá bezprostřední možnost věc uchopit.⁴⁷ Za typický případ lze například považovat odevzdání darovací listiny.

---

⁴² D. 41.1.9.5 (Gai. 2 rer. cott.): *Interdum etiam sine traditione nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam, veluti si rem, quam commodavi aut locavi tibi aut apud te deposui, vendidero tibi: licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim, eo tamen, quod patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio.* „Někdy tedy postačuje pouhá vůle vlastníka bez předání k převodu věci, jako když ti prodám věc, kterou ti půjčím nebo pronajmu nebo ji u tebe uschovám. Ačkoli jsem ti ji z tohoto důvodu nepředal, tím, že svolím, aby u tebe byla z důvodu koupě, učiním ji tvojí.“

⁴³ D. 6.2.9.1 (Ulp. 16 ad ed.): „*Jestliže někdo koupil věc, kterou měl v úschově, vypůjčenou anebo jako zástavu, a pokud u něho po koupi zůstala, je třeba ji pokládat za předanou.*“ Překlad: *Digesta seu Pandectae, tomus I, liber I – XV*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015. Viz D. 21.2.62pr. (Cels. 27 dig.).

⁴⁴ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 205.

⁴⁵ BIERMANN, J. *Traditio ficta*. Stuttgart: Verlag von Ferdinand Enke, 1891, s. 40. Cf. DAJCZAK, W., GIARO T., BÉRIER F. L. de, DOSTALÍK P. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 174.

⁴⁶ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 205.

⁴⁷ BOHÁČEK, M. *Nástin přednášek o soukromém právu římském, I. Úvod – práva věcná*. Praha, 1945, s. 106.

1.3 Animus possidendi

Jak již bylo dříve naznačeno, vnější uchopení opatřující *corporalis possessio* samo o sobě nepostačovalo k nabytí držby, a muselo být doplněno druhým konstitutivním znakem, kterým byl *animus possidendi*. Ten lze chápat jako úmysl mít věc pro sebe. Bez něj nebylo možné držbu získat a šlo zároveň, v souladu se samotnou definicí držby, o stálou podmínku jejího trvání.

Zdá se, že neexistoval jednotný požadavek, jak přesně měl být *animus possidendi* manifestován navenek. Obecně platilo, že se držitelská vůle ve vnějším světě projevovala aprehenzí,⁴⁸ jíž je věnována pozornost výše. Právě kvůli tomu, aby bylo možné identifikovat vůli budoucího držitele mít věc pro sebe, se věnovala detailní pozornost tělesnému uchopení, které jeho vnitřní přesvědčení ve vnějším světě odráželo. Odtud vyšel požadavek na intenzivní aprehenzi v případě okupace proti vůli dosavadního držitele, která měla jasně ukázat, že k uchopení docházelo za účelem nabytí držby.⁴⁹ Přesto nastávaly situace, kdy nebyl z aprehenze neviditelný *animus possidendi* jednoznačně patrný. Že došlo k nabytí držby, pak bylo možné usuzovat nikoli na základě pozorování vnější reality, ale z právního důvodu nabytí.⁵⁰ *Causa*, která vedla k nabytí vlastnického práva, směřovala tak i k nabytí držby. Naopak, kdo začal věc fyzicky ovládat na základě nájemní smlouvy, stával se pouhým detentorem, protože tato smlouva nabytí držby pochopitelně nepředpokládala Nicméně, v některých dalších případech, v nichž byly postrádány jakékoli uvedené indicie, nezbývalo nic jiného, než *animus possidendi* pouze konkludentně předpokládat.⁵¹ Například za uchopením probíhajícím prostřednictvím označení trámů nebo zapečetění nádob tak bylo také třeba vidět vůli držitele mít věc pro sebe.

Nikoli každý člověk byl ovšem způsobilý mít *animus possidendi* a tedy nadán disponovat vlastní vůlí mít věc pro sebe. Zcela vyloučit lze hned na úvod právnické osoby, které se sice uznávaly za subjekty práva a byly by snad schopny docílit fyzického ovládnutí věci, ale nebyly ve stavu vyvinout držitelskou vůli a tedy ani nabytí

---

⁴⁸ REBRO, K., BLAHO, P., *op. cit.*, s. 233.

⁴⁹ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 391.

⁵⁰ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 330.

⁵¹ REBRO, K., BLAHO, P., *op. cit.*, s. 233.

držbu.⁵² Za nesporný lze taktéž považovat případ choromyslných,⁵³ protože sami v důsledku své nemoci a oslabení rozumových schopností nebyli schopní mít držitelskou vůli. Skutečnost, že se věci dotýkali, nijak k nabytí držby nevedla. Paulus navíc také tělesnému ovládnutí věci choromyslným přisuzoval pouze pasivní povahu, když postiženého připodobnil ke spícímu člověku, který nejenže nedisponuje žádnou vůli k předmětu, jež mu byl vložen do rukou, ale ani si samotnou existenci fyzického kontaktu nemusí uvědomovat: *Furiosus (...) non potest incipere possidere, quia affectionem tenendi non habent, licet maxime corpore suo rem contingant, sicuti si quis dormienti aliquid in manu ponat.*⁵⁴ Stejný postoj byl zdůrazněn i v jiném fragmentu, který kategoricky vylučoval, aby choromyslný nabyl držbu, ačkoli původní držitel jeho psychickou nemoc nepoznal, věc mu předal a sám dokonce přes svůj omyl o duševním stavu nabyvatele své držby pozbyl.⁵⁵

Posouzení neschopnosti vlastní držitelské vůle, bez součinnosti jakéhokoli zástupce, na základě nízkého věku se ale zdá být komplikovanější. Důvodem byla mimo jiné zvláštní povaha držby jako faktického stavu, nikoli práva. Kvůli tomu nešlo posuzovat způsobilost držitele na základě pravidel pro nabývání práv a vznikala tak zvláštní právní úprava.⁵⁶

Infantes, tedy děti do sedmi let, byly kvůli svému nízkému věku zásadně považovány za nezpůsobilé nabývat držbu vlastním jednáním. Později bylo možné, aby se jejich neschopnost držitelské vůle nahradila⁵⁷ souhlasem poručníka: *Infans possidere recte potest, si tutore auctore coepit, nam iudicium infantis suppletur auctoritate tutoris...*⁵⁸ Toto restriktivní pojetí způsobilosti dětí narušil císař Decius, který pravděpodobně reagoval na vzrůstající rozpory v názorech právníků a již existující možnost nabytí držbu prostřednictvím poručníka. Umožnil proto, aby dítě samo nabylo

---

⁵² SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 179.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ D. 41.2.1.3 (Paul. 54 ad ed.): „Šílený nemůže nabytí držbu, protože nemá záměr věc držet, může se nejvýše dotýkat věci svým tělem, jako když někdo vloží něco do ruky spícímu člověku.“

⁵⁵ D. 41.2.18.1 (Cels. 23 Dig.): *Si furioso, quem suae mentis esse existimas (...), rem tradideris, licet ille non erit adeptus possessionem, tu possidere desinis.* „Jestliže jsi choromyslnému, kterého považuješ za duševně zdravého (...), předal věc, i když nenabyl držbu, ty přestaneš držet.“

⁵⁶ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt I, op. cit.*, s. 392.

⁵⁷ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 332.

⁵⁸ D. 41.2.32.2 (Paul. 15 ad sab.)“ „Dítě může po právu držet, jestliže začalo se zmocněním poručníka, protože úsudek dítěte je nahrazen mocí poručníka...“

držby věci, ovšem pouze pokud mu byla darována tradicí.⁵⁹ Následný výklad takového ustanovení se přesto rozcházel v tom, zda dopadalo na všechny případy tradice, všechny případy darování. Mohlo se totiž týkat pouze omezené množiny věcí, s nimiž děti přicházejí často do kontaktu, jako jsou dětské hračky,⁶⁰ a u kterých by tedy umožnění nabytí držby bylo možno považovat za praktické.

Dále je nutné vyčlenit *impubes infantia maiores (pupilli)*, tedy nedospělce straší než děti. Vzhledem k pokročilejšímu věku nebyla jejich způsobilost již omezena tak přísně jako u dětí, nedosahovala na druhou stranu způsobilosti přiznané dospělým. *Impubes* byli podle převládajících názorů schopni držitelské vůle bez součinnosti zástupce v případě dostatečné rozumové vyspělosti,⁶¹ jestliže chápali obsah svého jednání: *Pupillus tamen etiam sine tutoris auctoritate possessionem nancisci potest.*⁶² Jejich relativní volnost byla odůvodňována právě zvláštní povahou držby, která nebyla právem a zasluhovala proto zvláštní přístup.

1.4 Nabytí držby prostřednictvím zástupce

Za výjimečný případ z výše uvedených pravidel lze považovat nabytí držby prostřednictvím jiných osob. Bořilo totiž základní předpoklad, že budoucí držitel musí věc osobně tělesně ovládnout a zároveň mít přítom vůli uchopit věc pro sebe. Přestože by se podobná praxe mohla přičítat textu Paulova fragmentu *apiscimur autem possessionem per nosmet ipsos*,⁶³ teorie ji zcela uznává a tuto možnost nalezneme

---

⁵⁹ C. 7.32.3 (a. 250). Viz HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 332.

⁶⁰ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 187.

⁶¹ D. 41.2.1.3 (Paul. 54 ad ed.): *...ofilius quidem et nerva filius etiam sine tutoris auctoritate possidere incipere posse pupillum aiunt: eam enim rem facti, non iuris esse: quae sententia recipi potest, si eius aetatis sint, ut intellectum capiant.* „...Ofilius a syn Nerva praví, že nedospělec může také bez zmocnění poručníka začít držet. Je to totiž věc faktu, ne práva. K tomuto závěru lze dojít, pokud je ve věku, kdy je rozumově vyspělý.“

⁶² D. 41.2.32.2 (Paul. 15 ad sab.): *„Nedospělec může nicméně nabýt držby bez autority poručníka.“*

⁶³ D. 41.2.1.2 (Paul. 54 ad ed.). *„Držbu nabýváme skrze nás samotné.“*

explicitně zmíněnou také v Paulových Sentencích: *Possessionem adquiremus et animo et corpore: animo utique nostro, corpore vel nostro vel alieno.*⁶⁴

Původně bylo připuštěno nabytí držby skrze zástupce pouze za předpokladu, že byl poddaným zastoupeného a vystupoval tak spíše v pozici živého nástroje,⁶⁵ prostřednictvím kterého držel vlastně zastoupený sám.⁶⁶ V této souvislosti se kazuisticky rozebíralo nabývání držby pomocí otroka, především podmínky, že jej musí jeho pán v tu chvíli držet ve faktické moci.⁶⁷ Nebyl-li tento předpoklad splněn, otrokův vlastník držbu věci nezískal.

Postupnými změnami v průběhu historického vývoje lze pravděpodobně vysvětlit rozporný přístup pramenů i literatury k nabývání držby skrze zástupce, který nebyl zastoupenému poddán. Gaius uvedl, že prostřednictvím nepodřízených osob nebylo možné ničeho nabývat (*per extraneam personam nobis adquiri non posse*), což je názor odpovídající principu zakazujícímu zavazovat ostatní vlastním projevem vůle.⁶⁸ Na závěr ovšem nečekaně dodal, že za sporné může být jako výjimečný případ považováno nabytí držby. Díky své specifčnosti podle něj nebylo jisté, zda držba nebyla přeci jen nabyta také prostřednictvím cizí osoby (*an per extraneam personam nobis adquiratur*).⁶⁹ Zde je třeba upozornit na skutečnost, že někteří autoři, mezi nimi také Uwe Krenz, zastávají názor, že Gaiův text v původní podobě neobsahoval výraz *per extraneam personam*, nýbrž dokonce výslovně *per procuratorem*.⁷⁰ Pochyby o nabývání držby skrze zástupce jsou skutečně na místě, protože zásada *alteri stipulari*

---

⁶⁴ Sententiae Pauli 5.2.1. „Nabýváme držbu buď vůlí či fyzickým ovládním: vůlí skrze nás, fyzickým ovládním skrze nás nebo skrze cizího.“ Uvedené překlady *Sententiae Pauli* do českého jazyka jsou dílem autora práce.

⁶⁵ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 204.

⁶⁶ Gai. 2. 89. Uvedené překlady Gaiových Institucí do českého jazyka jsou převzaty z publikace Gaius: *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.

⁶⁷ Cf D. 41.1.21pr. (Pomp. 11 ad sab.).

⁶⁸ Gai. 2. 95: *Ex his apparet per liberos homines, quos neque iuri nostro subiectos habemus neque bona fide possidemus, item per alienos servos, in quibus neque usumfructum habemus neque iustam possessionem, nulla ex causa nobis adquiri posse. Et hoc est quod vulgo dicitur per extraneam personam nobis adquiri non posse. Tantum de possessione quaeritur, an per extraneam personam nobis adquiratur. „Z toho vyplývá, že skrze osoby svobodné, které ani nejsou našemu právu podřízené, ani je nedržíme v dobré víře, jakož i skrze cizí otroky, ke kterým ani nemáme právo požívání, ani řádnou držbu, nemůžeme z žádného důvodu ničeho nabývat. To je i smysl běžného rčení, že skrze osobu cizí nelze nám ničeho nabýt. Pouze pokud jde o držbu, je sporné, zda ji nenabýváme (také) skrze osobu cizí.“*

⁶⁹ Cf D. 45.1.38.17 (Ulp. 49 ad sab.). Cf REBRO, K., BLAHO, P., *op. cit.*, s. 236.

⁷⁰ KRENZ, U. Der Besitzerwerb „per procuratorem“. In: *Labeo Rassegna di diritto romano*, 43/3, 1997, s. 345 – 364.

*nemo potest*⁷¹ by se neměla vztahovat k držbě, neboť ji nelze pokládat za právo, ale za pouhý faktický stav.⁷²

Jednu z prvních zmínek o nabytí držby prostřednictvím zástupce poskytl Neratius, který žil na přelomu 1. a 2. století n. l., když takový postup označil za již delší dobu připuštěný: *...per procuratorem possessionem apisci nos iam fere conveniat...*⁷³ Ačkoli existuje podezření, že byl tento fragment interpolován,⁷⁴ a nelze se na něj zcela spoléhat, závěry v něm obsažené podporuje i další pasáž Digest od stejného autora, která dokonce umožňuje, aby bylo *per tutorem* (skrze poručníka) a *per procuratorem* (skrze zástupce)⁷⁵ nabyto vlastnické právo. Takové tvrzení by zároveň implikovalo i nabytí držby.⁷⁶ Ve stejném smyslu se vyjadřuje také Iulianus.⁷⁷ Ve fragmentu, jenž se především snaží vyřešit pro tyto účely nepodstatnou otázku nabývání vlastnického práva skrze otroka, který je ve spoluvlastnictví dvou pánů, mimochodem také zmiňuje, že činí-li tak dárce i zástupce obdarovaného se správným přesvědčením, může *procurator* pro zastoupeného nabýt vlastnické právo. Podobně jako z Neratiova textu lze i z Iulianova dovodit možnost nabytí držby prostřednictvím zástupce. Max Kaser se na druhou stranu přiklání spíše k názoru, že v klasickém období bylo v některých případech možné držbu skrze zástupce nabýt, přitom ale šlo spíše o několik výjimek ze všeobecně platného pravidla, které takové nabývání držby zakazovalo.⁷⁸

Věrohodnou stopu svědčící o připuštění nabytí držby prostřednictvím zástupce poskytuje reskript z roku 196 n. l. obsažený v justiniánském Kodexu: *Per liberam*

---

⁷¹ D. 45.1.38.17 (Ulpianus 49 ad sab.).

⁷² SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 230 – 231.

⁷³ D. 41.3.41 (Nerat. 7 membr.): *Si rem subreptam mihi procurator meus adprehendit, quamvis per procuratorem possessionem apisci nos iam fere conveniat, nihilo magis eam in potestatem meam redisse usuque capi posse existimandum est, quia contra statui captiosum erit.* „Jestliže mi zástupce předá mně ukradenou věc, jakkoli bylo již určeno, že můžeme nabývat držbu prostřednictvím zástupce, má se za to, že se přesto do mé moci vrátí a mohu ji vydržet, protože opak by byl klamný.“

⁷⁴ Interpolace, etymologicky odvozeny od slova *interpolare*, jsou zásahy do původního znění fragmentů. Největší pozornost se věnuje změnám prováděným Triboniánem a kompilační komisí při sestavování justiniánské kodifikace, především Digest. Bohužel, většinou je nelze jednoznačně identifikovat kvůli nedostatku informací o původních pramenech.

⁷⁵ D. 41.1.13pr (Nerat. 6 reg.). D. 41.1.13.1 (Nerat. 6 reg.).

⁷⁶ KRENZ, U., *op. cit.*, s. 346.

⁷⁷ D. 41.1.37.6 (Iulianus 44 Dig.): *...nam et si procuratori meo rem tradideris, ut meam faceres, is hac mente acceperit, ut suam faceret, nihil agetur...* „...neboť jestliže předáš věc mému zástupci, abys ji učinil můj, ten ji ale s tím úmyslem přijme, aby ji učinil svou, nic se nestane...“

⁷⁸ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 393.

*personam ignorantī quoque adquiri possessionem (...) posse...*⁷⁹ Také Paulus zanechal svědectví v podobném duchu: *per procuratorem tutorem curatoremve possessio nobis adquiritur*.⁸⁰ Zdá se, že pravděpodobně až v pozdně klasickém období došlo k zobecnění odchylek od zákazu nabývání držby *per extraneam personam* a stalo se možným držbu získat na základě plné moci prostřednictvím svobodné osoby. Friedrich Carl von Savigny v této souvislosti ovšem varoval před tím, aby pomyslnému finálnímu zlomu nebyla mylně nepřisuzována příliš pozdní datace.⁸¹ Je nutné mít na paměti, že první zprávy o právní úpravě, které se do současnosti zachovaly, nemusí nutně korespondovat se skutečným počátkem takové praxe, nelze proto naprosto vyloučit, že k zevšeobecnění nabývání držby skrze zástupce došlo již dříve.

Ani justiniánské Instituce tuto otázku příliš neosvětlují.⁸² Na jednu stranu nabytí držby prostřednictvím svobodné osoby stále prezentovaly jako pouhou výjimku z obecného zákazu, což vzhledem k pozdní době jejich vydání v roce 533 n. l. působí zvláště, a její připuštění připisovaly až Septimovi Severovi (*secundum divi Severi constitutionem*), jemuž patří předešlá citace z justiniánského Kodexu. Přitom, jiné fragmenty a použití formulace *pridem receptum est*⁸³ v Kodexu indikují, že toto pravidlo existovalo již dříve. Nijak blíže ovšem otázku neosvětlují a neposkytují informaci, kdy přesně bylo zavedeno.

Dále je nutno zaměřit se na otázku, jak přesně k samotnému nabytí držby docházelo, a jaká kritéria musela být pro zdárný průběh splněna. Zástupce tím, že fakticky ovládl věc, nahrazoval jednání zastoupeného, který měl sám *animus possidendi: Ceterum animo nostro, corpore etiam alieno possidemus...*⁸⁴ Přitom musel zástupce pochopitelně splnit stejné požadavky na fyzické uchopení, jaké by mu byly kladeny, kdyby věc nabýval vlastní vůlí pro sebe. Navíc bylo přirozeně nutné, aby byl

---

⁷⁹ C. 7.32.1 (a. 196): „Skrze svobodnou osobu je může nabytí držbu i ten, kdo o tom neví...“ Uvedené překlady Kodexu do českého jazyka jsou dílem autora práce.

⁸⁰ D. 41.2.1.20 (Paulus 54 ad ed.): „Prostřednictvím zástupce, poručníka a opatrovníka nabýváme držbu.“

⁸¹ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 233.

⁸² Inst. 2.9.5: *...excepto eo quod per liberam personam, veluti per procuratorem, placet non solum scientibus, sed etiam ignorantibus vobis adquiri possessionem secundum divi Severi constitutionem...* „...existuje však výjimka, neboť se uznává a konstituce božského Severa to potvrzuje, že skrze svobodného, například když je správcem, získáte držbu nejen v tom případě, když to víte, ale také tehdy, když to nevíte...“ Uvedené překlady Institucí do českého jazyka jsou převzaty z publikace *Iustiniani institutiones*. Přeložili BLAHO, P., SKŘEJPEK, M. Praha: Karolinum, 2010.

⁸³ C. 7.32.1 (a. 196).

⁸⁴ D. 41.2.3.12 (Paul. 54 ad ed.): „Držíme vlastní vůlí, ale cizím fyzickým ovládním...“

zástupce osobou způsobilou k nabytí držby, nemohl tedy být například příliš nízkého věku. O existenci držitelské vůle zastoupeného musel být zástupce předem informován příkazem, který ovšem mohl znít velmi obecně, zastoupený mohl případně vůli věc držet projevit dodatečně.⁸⁵ Věc pak zástupce uchopil bez toho, aby on sám měl *animus possidendi*, tedy nikoli s úmyslem mít ji pro sebe, ale nabýt ji pro zastoupeného.⁸⁶ Ten držbu získával se svým vědomím a souhlasem, což ovšem neznamenalo, že by musel nutně vědět, kdy přesně zástupce věc fyzicky uchopil: *Si emptam rem mihi procurator ignorante me meo nomine adprehenderit, quamvis possideam, eam non usucapiam...*⁸⁷ Podobný přístup prezentuje také Papinianus: *Etsi possessio per procuratorem ignorantem quaeritur, usucapio vero scienti competit...*⁸⁸ To vše platí výhradně pro otázku nabytí držby jako prostého faktu, vydržecí doba se naproti tomu začínala počítat až od okamžiku, kdy se zastoupený o nabytí držby dozvěděl. Je tedy patrné, že se držba získaná bez vědomí zastoupeného lišila od držby potřebné k vydržení, respektive nedosahovala stejné kvality. Nabytí pouhého faktického stavu a držby, která byla schopná zajistit nabytí práva, tak bylo striktně odděleno.⁸⁹

Mimoto existovalo několik výjimek, kdy bylo připuštěno nabytí držby bez vůle zastoupeného, jehož *animus possidendi* ustupoval do pozadí a pouze se anticipoval.⁹⁰ Předně šlo o otroky a děti v pánově či otcovské moci nabývající držbu pro *peculium*.⁹¹ Již samotným udělení *peculia* vydával otec obecný souhlas k tomu, aby osoby v jeho moci pro něj samotného nabyly držbu bez toho, aby musel souhlasit s každým jednotlivým případem (*quia nostra voluntate intellegantur possidere*). Obdobně poručník nabýval vlastnické právo i držbu pro poručenca (*pupillus*) bez toho, aby o tom

---

⁸⁵ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 334. Viz D. 41.2.42.1 (Ulpianus 4 reg.).

⁸⁶ ARNDTS, C. L., *op. cit.*, s. 235.

⁸⁷ D. 41.3.47 (Paulus 3 ad ner.): „Jestliže zakoupenou věc převzal pro mě můj zástupce, aniž bych o tom věděl, ačkoli držím, nevydržím ji...“

⁸⁸ D. 41.2.49.2 (Pap. 2 def.): „Ačkoli se držba prostřednictvím prokurátora získá bez vědomí [držitele], vydržení je schopný pouze ten, kdo o tom ví...“

⁸⁹ KRENZ, U., *op. cit.*, s. 353.

⁹⁰ REBRO, K., BLAHO, P., *op. cit.*, s. 236.

⁹¹ D. 41.2.1.5 (Paul. 54 ad ed.): *Item adquiremus possessionem per servum aut filium, qui in potestate est, et quidem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes, sicut sabino et cassio et iuliano placuit, quia nostra voluntate intellegantur possidere, qui eis peculium habere permiserimus.* „Nabýváme držbu prostřednictvím otroka nebo syna, který je v naší moci, a to těch věcí, které drží v rámci *peculia*, i v případě nevědomosti, jak myslí Sabinus, Cassius a Iulianus, protože se rozumí, že drží s naší vůlí, komu jsme dovolili mít *peculium*.“

poručenec věděl.⁹² Takový závěr lze pokládat za zcela samozřejmý, ostatně, poručenec je vybaven poručníkem právě kvůli své nezpůsobilosti právně jednat, nezdá se tedy být vhodné, aby s nabytím držby vyjadřoval jakoukoli formou souhlas. Konečně to samé platilo také pro zástupce právnických osob, které z povahy věci ani nemohly *animus possidendi* projevovat.⁹³

Do systematiky nabývání držby prostřednictvím zástupce bývá často řazeno ještě *constitutum possessorium*, které zároveň reprezentovalo nabytí držby na základě pouhé dohody bez nutnosti zvláštního uchopení. Zvláštní pojmenování pro tento případ bylo vytvořeno až ve středověku a literatura se zcela neshoduje na tom, zda šlo o revoluční institut pozdní antiky, nebo naopak přirozený a dávno vžitý postup, kterému nebyla kvůli jeho obyčejnosti v Římě věnována přílišná pozornost.⁹⁴ *Constitutum possessorium* spočívá v tom, že držitel převedl vlastnické právo k věci na nového nabyvatele, přitom si ale výslovně sjednal, že bude věc dále fyzicky ovládat jako detentor.⁹⁵

Dva kroky tohoto postupu, které ozřejmí jeho specifika, si zaslouží bližší pozornost. Zaprvé, původní držitel musel bez ztráty *corporalis possessio* pozbýt držbu. Dělo se tak okamžikem jeho vlastního rozhodnutí, jak uvedl Ulpianus: *...possessio autem recedit, ut quisque constituit nolle possidere...*⁹⁶ Přitom svévolně neměnil důvod své držby, protože ji nemodifikoval, ale rovnou ztrácel, což navíc jistě nelze chápat jako zlepšení vlastního postavení: *Quod meo nomine possideo, possum alieno nomine possidere: nec enim muto mihi causam possessionis, sed desino possidere et alium possessorem ministerio meo facio. nec idem est possidere et alieno nomine possidere: nam possidet, cuius nomine possidetur, procurator alienae possessioni praestat*

---

⁹² D. 41.1.13.1 (Nerat. 6 reg.): *Et tutor pupilli pupillae similiter ut procurator emendo nomine pupilli pupillae proprietatem illis acquirit etiam ignorantibus. „Podobně jako zástupce, také poručník poručenec nebo poručenky [chlapce nebo dívky] nabývá jim vlastnictví koupí jménem poručenec nebo poručenky, aniž by o tom věděli.“*

⁹³ ARNDTS, C. L., *op. cit.*, s. 237 – 238.

⁹⁴ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 237. Cf DAJCZAK, W., GIARO T., BÉRIER F. L. de, DOSTALÍK P., *op. cit.*, s. 174 – 175.

⁹⁵ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 334.

⁹⁶ D. 41.2.17.1 (Ulp. 76 ad ed.): *Differentia inter dominium et possessionem haec est, quod dominium nihilo minus eius manet, qui dominus esse non vult, possessio autem recedit, ut quisque constituit nolle possidere. si quis igitur ea mente possessionem tradidit, ut postea ei restituatur, desinit possidere. „Rozdíl mezi vlastnictvím a držbou je ten, že vlastnictví přesto tomu zůstane, kdo nechce být vlastníkem, ale držby pozbývá držby, když se rozhodne, že nechce dále držet. Jestliže kdo tedy s tím úmyslem předá držbu, aby ji později nabyl zpět, držet přestane.“*

ministerium.⁹⁷ Zadruhé, původní držitel vystupoval jako zástupce držitele budoucího, místo něhož věc fyzicky ovládal. Nový držitel, který byl zastupován, s věcí fakticky nenakládal, sám měl jen vůli mít ji pro sebe. Závěr citovaného Celsova fragmentu ovšem budí pochybnosti, zda mohl být takovým zástupcem kdokoli, nebo pouze *procurator*. V tom případě by bylo možné aplikovat *constitutum possessorium* pouze za předpokladu, že správce majetku nabýval držbu pro zastoupeného, kterému ji obratem předal, a sám nadále věc jen jako detentor fakticky ovládal.⁹⁸

---

⁹⁷ D. 41.2.18pr. (Cels. 23 dig.): „Co držím vlastním jménem, mohu držet pro jiného. Nezměním sobě důvod držby, ale ztratím držbu, a jiného učiním držitelem na základě svého jednání. Není totiž stejné držet a držet cizím jménem, neboť drží ten, jehož jménem je drženo. Zástupce poskytuje služby pro cizí držbu.“

⁹⁸ DAJCZAK, W., GIARO T., BÉRIER F. L. de, DOSTALÍK P., *op. cit.*, s. 175.

2. Ochrana držby

2.1 Ochrana držby a její původ

Charakter držby jako skutečné všeobecné moci nad věcí, která nebyla právem, nýbrž holým faktem, s sebou přinášel i specifický pohled na ochranu držitele před zásahy ze strany třetích osob. Postupem času tak vznikl zvláštní samostatný systém posesorní ochrany za pomoci interdiktů, který bránil tomu, aby byla držba rušena nebo přímo odňata.

Úvodem je třeba zdůraznit rozdílnou povahu držby a vlastnického práva, starověcí Římané byli ostatně prvním národem, který z ryze praktických důvodů panství faktické a panství právní odlišoval. Toto východisko přirozeně umožňovalo, aby mimo obvyklé situace, kdy je držitelem vlastník věci a držba se tak jeví jako projev vlastnického práva, docházelo k nesouladu faktického a právního stavu, k odlišení osoby držitele a vlastníka: *...separata esse debet possessio a proprietate: fieri etenim potest, ut alter possessor sit, dominus non sit, alter dominus quidem sit, possessor vero non sit: fieri potest, ut et possessor idem et dominus sit.*⁹⁹ Posesorní ochrana v tomto případě vystupuje v pozici, která může být především pro laiky obtížně pochopitelná, protože poskytuje ochranu držiteli bez ohledu na to, zda k věci má nebo nemá vlastnické právo. Nezřídka dokonce nastávají situace, kdy je držitel věci chráněn proti jejímu skutečnému vlastníkovi.

Nejenže držba a vlastnictví vystupují jako dvě odlišné skutečnosti, ani žaloby na ochranu vlastnického práva a interdikty chránící držbu nejsou mezi sebou nijak provázány, použití jednoho nevylučuje užití druhého. To dokládá koneckonců i známý Ulpianův fragment: *Nihil commune habet proprietas cum possessione: et ideo non denegatur ei interdictum uti possidetis, qui coepit rem vindicare: non enim videtur possessioni renuntiasse, qui rem vindicavit.*¹⁰⁰ Na rozdíl od žalob na ochranu vlastnického práva se při rozhodování v případě interdiktů vycházelo výhradně

---

⁹⁹ D. 43.17.1.2 (Ulpianus 69 ad ed.): „Držba musí být odlišena od vlastnictví. Může se totiž stát, že by někdo byl držitelem, ale ne vlastníkem, a že by někdo jiný byl vlastníkem, ale ne držitelem. Může se stát, že by držitel byl zároveň vlastníkem.“

¹⁰⁰ D. 41.2.12.1 (Ulpianus 70 ad ed.): „Vlastnictví nemá nic společného s držbou. A proto interdikt uti possidetis není odepřen tomu, kdo začal věc vindikovat (podal žalobu k ochraně vlastnického práva). Nemá se totiž za to, že se ten, kdo věc vindikoval, vzdal držby.“

z faktického stavu, posuzovala se existence a trvání držby, případně okolnosti související s jejím zánikem.

Před samotným zkoumáním interdiktů sloužících k ochraně držby je vhodné alespoň rámcově nastínit proces jejich vzniku. Ten velmi úzce souvisí s původem držby jako takové. V římském právu přitom lze vystopovat dva původně samostatné kořeny držby vycházející z *ius civile* a *ius honorarium*.¹⁰¹

Civilní držba se odvozuje od faktické moci nad věcí, podle níž se určovalo postavení stran ve starořímském procesu vindikace, přesněji pasivní legitimace k žalobě, protože vydání věci šlo požadovat jen po tom, kdo ji skutečně ovládal. Takovou moc měl na mysli už Zákon dvanácti desek v polovině 5. století př. n. l., když se věnoval nutné délce trvání *usus auctoritas: Usus auctoritas fundi, biennium est, (...) ceterarum rerum omnium (...) annus est usus*.¹⁰² *Usus* byl v tomto smyslu výrazem pro držbu, neznamenal jen užívání v dnešním úzce pojatém významu, ale také faktickou moc užívání umožňující, neboť v době sepsání zákona se civilní držba ještě neoznačovala samostatným pojmem *possessio*.¹⁰³ Musela se opírat o právní důvod nabytí (*iusta causa possessionis*), což zůstalo podmínkou *possessio civilis* i v klasickém římském právu.

Za druhý kořen se považuje držba polních pozemků na *ager publicus*.¹⁰⁴ V nejstarších obdobích byla půda společným vlastnictvím římského lidu (*populus Romanus*), až později docházelo k jejímu postupnému převodu do soukromého vlastnictví. Do té doby byla přidělována jednotlivcům do držby od počátku nazývané *possessio*. Označovala moc nad nemovitou věcí vzniklou na politicko-sakrálním základě a obsahovala v sobě všechny způsoby využívání pozemku.¹⁰⁵ Byla ale stavěna do kontrastu s vlastnictvím, protože směřovala jen vůči věcem cizím, držitelé žádné právo neposkytovala, a naopak v žádném případě nenarušovala vlastnické právo náležící lidu. Zůstávala tak vždy jen faktickou silou, která vedla k ovládnutí věci. Snad

¹⁰¹ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 385 – 387.

¹⁰² Cic. Top. IV 23: „Pozemků se nabývá po dvou letech užívání, (...) u všech ostatních věcí (...) je užívání roční.“ Viz SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva Fontes iuris romani*. Praha: LexisNexis CZ, 2004, s. 36 – 37.

¹⁰³ KASER, M. *Eigentum und Besitz im älteren römischen Recht*. Köln: Böhlau, 1956, s. 87 – 88.

¹⁰⁴ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 140 – 141.

¹⁰⁵ KASER, M. *Eigentum und Besitz im älteren römischen Recht, op. cit.*, s. 314.

právě proto je etymologie pojmu *possessio* odvozena od slov *positio*, *sedes*,¹⁰⁶ *sedere* a *potis* či *πρωτί*, což znamená „sedět s mocí“ či „sedět u něčeho“.¹⁰⁷ Vlastnické právo náleželo stále římskému lidu, stát si mohl dle libosti odebrat držbu zpět a přidělit ji někomu jinému. V průběhu období republiky se začal pojem *possessio* používat i pro držbu označovanou *usus*, až následně jejich obsah splynul.¹⁰⁸ Obě slova totiž shodně označovala úplné faktické panství nad věcí bez ohledu na vlastnické právo. Slovo *usus* se pak vzdalo významu držby a stalo se spíše technickým pojmem v souvislosti s užívacím právem.

Ochrana držby vycházela pravděpodobně z druhého zmíněného kořene.¹⁰⁹ Držitel se sice nemohl bránit požadavku vrácení půdy ze strany státu, neoprávněným zásahům třetích osob ovšem mohl účinně zamezit s pomocí praetora, který disponoval nařizovací a donucovací pravomocí na základě *ius interdicensi*. Výše zmíněné specifikum spočívající v tom, že interdikt bylo rozhodováno výhradně o držbě, nikoli o vlastnickém právu, zde mělo racionální důvod, neboť vlastníkem pozemku zůstával po celou dobu stát. Hypotézu o původu inderdiktů chránících držbu na *ager publicus* podporuje administrativní charakter řízení, který svědčí o existenci silného veřejného zájmu na veřejném pořádku. Až mnohem později se výhody ochrany pomocí interdiktů rozšířily na soukromé pozemky, jejichž nerušenou držbu lze koneckonců považovat také za zájem státu.

U předchůdce interdiktů *uti possidetis*, jenž Max Kaser považuje za nejstarší z klasických interdiktů, byl správní proces založen na osobním přezkoumání situace ze strany magistráta, který na místě zjišťoval, zda není současná držba vadná (*vitiosa possessio*).¹¹⁰ Platilo totiž pravidlo, že držitel, který použil nedovolenou svépomoc a nabyl držbu od druhé strany sporu násilím, tajně nebo výprosou, nemohl vyjít z řízení vítězně. Ohledání mělo mnohem závažnější význam než v běžném procesu, nešlo totiž jen o předstupuň soudního řízení, ale hned po něm následovalo konečné rozhodnutí o vydání interdiktů. Tím bylo zakázáno rušení držby a případně došlo k jejímu vrácení oprávněné straně: *Uti nunc possidetis eum fundum, ita possideatis. Adversus ea vim fieri*

¹⁰⁶ D. 41.2.1pr. (Paulus 54 ad ed.).

¹⁰⁷ KASER, M. *Eigentum und Besitz im älteren römischen Recht*, op. cit., s. 239 – 242.

¹⁰⁸ Ibid., s. 320 – 322.

¹⁰⁹ Ibid., s. 269.

¹¹⁰ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1*, op. cit., s. 141.

veto.¹¹¹ Na rozdíl od žalob se tedy interdikty vyznačovaly svojí rychlostí a celkově snazším průběhem. S nárůstem případů, kterými se musel praetor zabývat, bylo upuštěno od osobního zjišťování stavu a znění interdiktu doznalo úprav. Protože v okamžiku jeho vydání nebyl ověřen charakter držby, která byla předmětem sporu, stal se interdiktem vyslovený zákaz podmíněným. Držba neměla být dále rušena jen v případě, že nebyla vadnou. Ke správnému řízení byl připojen následný zvláštní soukromoprávní soudní proces, zjišťování okolností sporu se tak přesunulo z rukou praetora na soudce.

S ohledem na stáří zkoumaného institutu a pramenů obecně nelze bohužel s jistotou stanovit, jak přesně byl interdikt ve svých prvopočátcích formulován. Patrně nejstarší zprávu, ač zprostředkovanou, v tomto ohledu podává Festus, který ve 2. polovině 2. století n. l. pořídil výtah ze slovníku gramatika Marka Verria Flacca *De verborum significatu*.¹¹² Pod heslem *possessio* je v něm obsažena definice, jejímž autorem je právník z období konce republiky Aelius Gallus,¹¹³ a která zahrnuje také znění interdiktu, dost možná právě ze stejné doby: *Uti nunc possidetis eum fundum quo de agitur, quod nec vi nec clam nec precario alter ab altero possidetis, ita possideatis, adversus ea vim fieri veto*.¹¹⁴

Z interdiktu *uti possidetis* se později vydělily další interdikty vedoucí přímo k restituci držby, pokud byla vadně získaná, tedy *de vi*, *de vi armata*, *de precario* a *de clandestina possessione*. Pravděpodobně v nepokojném 3. století př. n. l.¹¹⁵ došlo také k vzniku interdiktu *utrubi*, který napodobil původní *uti possidetis* a rozšířil tak ochranu držby i na movité věci, přestože ve své formulaci explicitně výraz *possessio* neobsahoval.¹¹⁶

---

¹¹¹ Znění předpokládané Maxem Kaserem. KASER, Max. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 141. „*Jak nyní držíte ten pozemek, tak necht' držíte. Proti tomu zakazují užití násilí.*“

¹¹² SKŘEJPEK, M., *op. cit.*, s. 105.

¹¹³ *Possessio est, ut definit Gallus Aelius, usus quidam agri, aut aedifici, non ipse fundus aut ager...* „*Držba je, jak vymezuje Gallus Aelius, užívání pozemku nebo budovy, nejen pozemku nebo pole...*“ FESTUS, S. P. *Sexti Pompei Festi De verborum significatu quae supersunt cum Pauli epitome, Thewrewkianis copiis usus edidit Wallace M. Lindsay*. Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri, 1913, s. 260 – 262.

¹¹⁴ *Ibid.* „*Jak nyní držíte ten pozemek, jenž je předmětem sporu, a který jeden od druhého nedržíte násilím ani tajně ani na základě výprosy, tak necht' držíte. Proti tomu zakazují užití násilí.*“

¹¹⁵ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 387.

¹¹⁶ D. 43.31.1pr. (Ulpianus 72 ad ed.) *Praetor ait: „utrubi hic homo, quo de agitur, maiore parte huiusce anni fuit, quo minus is eum ducat, vim fieri veto.*“ „*Praetor řekl: U kterého z vás byl tento otrok, jenž je*

2.2 Interdikty k ochraně držby

2.2.1 Interdikty obecně

Jak již bylo naznačeno, držební ochrana byla zajišťována pomocí interdiktů, administrativních rozkazů vydávaných praetorem, kterými bylo jedné straně sporu buď zakázáno cizí držbu nadále rušit, nebo přikázáno odňatou věc vrátit. Interdiktům sloužícím k ochraně držby lze přitom připisovat dvě základní funkce.¹¹⁷

První z nich byla ochrana výkonu vlastnického práva. Pokud byla vlastníková držba rušena nebo mu neoprávněně odebrána, byl zároveň znemožňován i výkon jeho vlastnického práva. Mohl si proto vybrat, zda dá přednost posesornímu sporu o držbu nebo petitornímu o vlastnické právo. Druhá z alternativ se ovšem zdála být příliš složitou, především s ohledem na komplikovanější dokazování existence subjektivního práva. V posesorním sporu naopak nebyly důkazy o vlastnickém právu, a vlastně o jakémkoli jiném právu, vůbec připuštěny. Stačilo poukázat na současný faktický stav držby, případně na její nedovolené odebrání, například ozbrojenou silou. Rušiteli bylo nařízeno zdržet se budoucích zásahů a nahradit škody z těch dosavadních.¹¹⁸

Zadruhé interdikty sloužily k vytvoření vhodných podmínek pro spor o vlastnické právo, který mohl ihned následovat, a pro jehož zdárný průběh bylo nutné vyjasnit, která ze stran sporu bude žalobcem, a která žalovaným, jejich cílem bylo vlastně, řečeno současnou terminologií, odpovědět na předběžnou otázku: *Namque nisi ante exploratum fuerit, utrius eorum possessio sit, non potest petitoria actio institui, quia et civilis et naturalis ratio facit ut alius possideat, alius a possidente petat.*¹¹⁹ Strany se samozřejmě mohly na procesním postavení mezi sebou dohodnout, takové shody ale nemuselo být často dosaženo, protože pozice žalobce, na němž leželo důkazní břemeno vlastnického práva k věci, byla vysoce nevýhodná.¹²⁰ Naopak, držitel se nacházel ve výhodě, neboť své vlastnické právo prokazovat nemusel. Toto ostatně

---

předmětem sporu, větší část tohoto roku, v jeho prospěch zakazují použít násilí k tomu, aby si jej jiný odvedl.“

¹¹⁷ KINCL, J., URFUS, V., *op. cit.*, s. 212.

¹¹⁸ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 301.

¹¹⁹ Inst. Iust. 4.15.4: „Protože jestliže by nebylo nejdříve řečeno, komu z nich patří držba, nelze použít žalobu na vydání věci, neboť právní i přirozený rozum přikazuje, že jeden drží a druhý pak musí na držiteli požadovat vydání věci.“

¹²⁰ D. 43.17.1.3 (Ulpianus 69 ad ed.), D. 6.1.24 (Gaius 7 ad ed. provinc.).

dobře objasňují justiniánské Institute: *Commodum autem possidendi in eo est, quod, etiamsi eius res non sit qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet suo loco possessio: propter quam causam, cum obscura sint utriusque iura, contra petitem iudicari solet.*¹²¹ Byly to právě interdikty, jimiž bylo v obdobných případech rozhodnuto o tom, kdo je držitelem a zároveň i žalovaným. Přesto, samotný spor o držbu neměl vliv na výsledek následného řízení o vlastnictví, jen je časově předcházela a interdikt tudíž nelze považovat za jakousi provizorní vindikaci.¹²²

Posesorní interdikty bývají někdy rozříděny na *interdicta retinendae possessionis*, *interdicta recuperandae possessionis* a *interdicta adipiscendae possessionis*, a to po vzoru členění obsaženého v Gaiových Institucích.¹²³ Poslední skupinu lze nicméně považovat za problematickou, protože interdikty, které do ní spadají (*interdictum Quorum bonorum*, *interdictum Salvianum*),¹²⁴ nesloužily v pravém slova smyslu k ochraně držby, ale spíše k jejímu zcela novému nabytí na základě nějakého existujícího práva. Ani zde se toto pojetí nejevilo zcela užitečné, následující text se tedy interdikty *adipiscendae possessionis* nebude nezabývat.

2.2.2 Retinenční interdikty

Retinenční interdikty sloužily k ochraně držby před nedovolenými zásahy za podmínky, že nebyla rušitelem zcela odebrána. Pokud by byly prostředky k ochraně držby přirovnány k vlastnickým žalobám, bylo by možné spatřovat v retinenčních interdiktech obdobu záporní žaloby (*actio negatoria*), která směřovala proti rušení vlastnického práva.¹²⁵ Rekuperační interdikty by pak představovaly paralelu k reivindikaci, tedy žalobě používané v případě, že byla vlastníkovu jeho věc odňata.

---

¹²¹ Inst. Iust. 4.15.4: „Výhoda držet věc spočívá v následujícím: Když žalobce není schopen prokázat, že je věc jeho vlastnictvím, zůstává držba tam, kde se nachází, i kdyby věc držiteli nepatřila. Z tohoto důvodu, když není právo obou stran jasné, se zpravidla rozhoduje v neprospěch žalobce.“

¹²² SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 299.

¹²³ Gai. 4. 143: *Sequens in eo est divisio, quod vel adipiscendae possessionis causa comparata sunt vel retinendae vel recuperandae.* „Dále se rozlišují podle toho, že jsou určeny buď k nabytí držby, anebo k zachování držby, anebo k opětovnému nabytí držby ztracené.“

¹²⁴ D. 43.1.2.3 (Paulus 63 ad ed.).

¹²⁵ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 305.

Zatímco *interdictum utrubi* se týkalo držby movitých věcí, nejstarší a již výše zmíněné *uti possidetis* pak směřovalo k ochraně nemovitostí.¹²⁶

Interdictum uti possidetis přiznávalo držbu tomu, kdo držel v době vydání interdiktů, fixovalo tedy trvajícím faktickým stavem a zakazovalo stranám sporu danou situaci v budoucnu násilně změnit. Odpovídal tomu pochopitelně i samotný název *uti possidetis*, tedy držte nadále „jak držíte“ nyní.¹²⁷ Podmínkami použití interdiktů byla existence držby, ne nutně civilní, a její rušení, jehož intenzita ovšem nestačila k odebrání držby.

Odhlédne-li se od popisu podmínek užití nebo účinku interdiktů *uti possidetis*, přinášejí prameny jeho citaci celkem na třech místech, nejde nicméně o zcela totožnou formulaci. Na jejich základě si lze vytvořit orientační představu o původním znění interdiktů, jeho přesná podoba bude ovšem navždy zahalena množstvím spekulací. Formulace zachycená ve Festově¹²⁸ *De verborum significatu* byla již představena v předchozím textu, Ulpianova verze obsažená v Digestech zní: *Uti eas aedes, quibus de agitur, nec vi nec clam nec precario alter ab altero possidetis, quo minus ita possideatis, vim fieri veto.*¹²⁹ Třetí svědectví o interdiktů je citováno v Gaiových Institucích: *Uti nunc possidetis, quominus ita possideatis, vim fieri veto.*¹³⁰ Ačkoli jsou patrné mnohé odlišnosti, principiálně mají všechna tři znění společný základ, neboť jejich prostřednictvím praetor zakazoval změnu v osobě držitele. Není rozhodné, jak přesně jednotlivé citace formulovaly předmět držby, zda šlo o pozemek nebo o budovu, protože tyto výrazy nebyly pevnou součástí interdiktů a bylo možné je obměňovat.¹³¹ Při bližším srovnání na první pohled zaujme drobný rozdíl v úvodu uvedených citací. Zatímco Festus i Gaiovy Instituce zahajují interdikt slovy *uti nunc possidetis*, znění zachycené Ulpianem slovo *nunc* neobsahuje. Vysvětlení takové odlišnosti lze ale pravděpodobně poskytnout po nahlédnutí do indexu interpolací, podle něhož začínal v Digestech citovaný interdikt původně slovy *uti nunc eas aedes...* a výraz *nunc* byl

¹²⁶ D. 43.17.1.1 (Ulpianus 69 ad ed.). Inst. Iust. 4.15.4a. Gai. 4.149. Sententiae Pauli 5.6.1.

¹²⁷ KINCL, J., URFUS, V., *op. cit.*, s. 212.

¹²⁸ FESTUS, S. P., *op. cit.*, s. 260 – 262.

¹²⁹ D. 43.17.1pr. (Ulpianus 69 ad ed.). „Jak nyní držíte ten dům, jenž je předmětem sporu, a který jeden od druhého nadržíte násilím ani tajně ani na základě výprosy, tak necht' držíte. Proti tomu zakazují užití násilí.“

¹³⁰ Gai. 4.160. „Zakazují násilí, abyste nadrželi tak, jak držíte nyní.“

¹³¹ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 398.

vyškrtnut až následně.¹³² Prameny se tedy v konečném důsledku shodují, že toto slovo bylo původní součástí textu.

Nicméně, uvedený postup neplatil bezvýjimečně. Ulpianus sám identifikuje, že do znění interdiktů musí být vložena slova *quod nec vi nec clam nec precario ab illo possides*,¹³³ tedy tzv. *exceptio vitiosae possessionis*. Tato námitka způsobovala, že ochraně ze strany praetora se netěšila vadná držba, naopak mohlo dojít k jejímu odebrání a vrácení původnímu držiteli. Pokud se žalobce domáhal zákazu rušení své *vitiosa possessio*, kterou získal od žalovaného násilím, tajně nebo výprosou (*vi, clam precario*), mohl žalovaný uplatnit *exceptio vitiosae possessionis* a zvrátit tak předpokládané držitelovo vítězství ve sporu.

Zdůrazněn byl ale relativní poměr mezi vadným a bývalým pokojným držitelem, námitka se dala užít výhradně v jeho rámci, jen *ab adversario*. Výjimečně tak pro *uti possidetis* nebyl rozhodující moment vydání interdiktů, ale poslední pokojná držba. Přestože se jednalo o interdikt retinenční, přejal v takovém případě rekuperační funkci a vedl k vrácení držby žalovanému.¹³⁴ Relativní povaha *exceptio vitiosae possessionis* může být příhodně demonstrována na stručném příkladu uvedeném Pomponiem: *Qui precario fundum possidet, is interdicto uti possidetis adversus omnes praeter eum, quem rogavit, uti potest*.¹³⁵ Ukazuje, že ačkoli měl někdo k pozemku vadnou držbu získanou výprosou, nebylo mu obecně odepřeno použití *interdictum uti possidetis*, a třetí osoby jeho držbu nesměly svévolně rušit. Námitkou se nemohl bránit výhradně proti zásahům ze strany osoby, od níž držbu vadně získal (*ab adversario*).

Za důvod přípuštění *exceptio vitiosae possessionis* je považován zájem na hospodárnosti a odvrácení zbytečných průtahů řízení. Bez existence této výjimky by interdikt sice dále nechal držbu vadnému držiteli, žalovaný by měl ale stále k dispozici rekuperační interdikt, kterým by napadl způsob nabytí držby a nakonec by dosáhl jejího navrácení, jen významně později a po jednom zbytečném procesu.¹³⁶

---

¹³² LEVY, E., RABEL, E. *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur, Tomus III.* Weimar: Hermann Böhlau Nachfolger, 1935, s. 294.

¹³³ D. 43.17.1.5 (Ulpianus 69 ad ed.).

¹³⁴ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 199.

¹³⁵ D. 43.26.17 (Pomponius 23 ad sab.): „Kdo drží pozemek na základě výprosy, může použít interdikt *uti possidetis* proti všem s výjimkou půjčitele.“

¹³⁶ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 313 – 314.

Max Kaser došel k poznatku, že *exceptio vitiosae possessionis* nebyla obsažena ve znění interdiktů odjakživa, protože protirečí slovu *nunc* v jeho úvodu, které odkazuje na zachování držby momentálního držitele.¹³⁷ Interdikt tedy původně neobsahoval prostřední vsuvku *quod nec vi nec clam nec precario alter ab altero possidetis*, přesto byla i tak zachována jím poskytnutá ochrana. Posunula se jen před samotné vydání zákazu. Odehrávala se ještě při přezkoumání skutkového stavu praetorem, který, zjistil-li vadnou držbu *ab adversario*, okamžitě ji vrátil oprávněnému držiteli a v interdiktů zakázal její další rušení. Z historického pohledu jde o vývoj logický, procesní krok samostatně vykonávaný praetorem byl začleněn do znění interdiktů v souvislosti se změnou charakteru původně správního řízení a jeho přesunem před soudce.

Příklad s *exceptio vitiosae possessionis* mimo jiné ukazuje, že *uti possidetis* bylo *interdictum duplicium*.¹³⁸ Obě strany se ve sporu nacházely ve stejném postavení, žádná z nich nebyla zvýhodněna. Odlišování žalobce a žalovaného v tomto typu sporů ztrácelo svůj smysl, protože každá strana sporu materiálně vystupovala jako žalobce i žalovaný zároveň. Držící žalobce se totiž na konci sporu kvůli námitce žalovaného mohl ocitnout nikoli, jak očekával, s držbou chráněnou před rušením, ale zcela bez ní. Naopak žalovaný získal držbu zpět, i když řízení vůbec neinicioval a byl naopak sám obviňován ze zakázaného rušení. Paradoxně pak zní zjištění, že držba se vrátila člověku, který by s interdiktů *uti possidetis* nikdy neměl šanci uspět jako žalobce, protože v momentu jeho vydání nedržel.¹³⁹ V případě *interdictum duplex* se obě strany těšily stejným podmínkám, oběma byl adresován výsledný zákaz zasahování do držby, Gaiovy Instituce doslova uvádějí, že praetor mluvil k oběma stranám stejnou řečí.¹⁴⁰

¹³⁷ KASER, M. *Eigentum und Besitz im älteren römischen Recht*, op. cit., s. 248 – 250.

¹³⁸ Inst. Iust. 4.15.7: *Duplicia sunt veluti uti possidetis interdictum et utrobi. ideo autem duplicia vocantur quia par utriusque litigatoris in his condicio est nec quisquam praecipue reus vel actor intellegitur, sed unusquisque tam rei quam actoris partem sustinet.* „Dvoustrannými jsou například interdiktů „jak držíte“ a „na jaké straně“. Označují se jako dvoustranné proto, že u nich je postavení obou stran stejné a nikdo, ani žalobce ani žalovaný, není považován za zvýhodněného, ale každý je v postavení žalovaného, stejně jako žalobce.“

Gai. 4.160: *Ideo autem duplicia vocantur, quod par utriusque litigatoris in his condicio est, nec quisquam praecipue reus vel actor intellegitur, sed unusquisque tam rei quam actoris partes sustinet.* „Dvojité se jim říká proto, že postavení osobou sporných stran je v nich stejné a žádná ze stran se nepovažuje především za žalovaného nebo především za žalobce, ale každý (z odpůrců) přejímá jak úlohu žalovaného, tak žalobce.“ Viz též D. 43.1.2pr. (Paulus 63 ad ed.).

¹³⁹ SAVIGNY, F. K. von, op. cit., s. 307 – 309.

¹⁴⁰ Gai. 4.160: *Quippe praetor pari sermone cum utroque loquitur.* „Proto také přetor mluví k oběma stejnou řečí.“

Poměrně originální z hlediska terminologického se jeví být Ulpianův fragment,¹⁴¹ který oba retinenční interdikty označuje pojmem *actiones mixtae*. Použití výrazu pro žalobu zde jistě souvisí s poklasickým vývojem práva, jemuž bude věnována pozornost později, a není tedy překvapivé. Avšak, spojení *actio mixta* se zpravidla vyhrazovalo žalobám, které směřovaly zároveň na náhradu škody i pokutu, a jeho obvyklý význam ve spojení s interdikty na ochranu držby nedává příliš smysl. Ze znění celého fragmentu a několika příkladů v něm uvedených lze však vyvodit, že v tomto případě se jednalo pouze o synonymum pro výraz *actio duplex*. Za účelem objasnění použité terminologie se nabízí se hypotéza, že předmětný fragment snad trochu přirozeněji vysvětloval skutečnost, že v tomto typu sporu obě strany zároveň vystupují v pozici žalobce a jejich postavení je proto smíšené (*mixtum*).

Druhým retinenčním interdiktum bylo *interdictum utrubi*. V pramenech lze vyhledat dvě místa, kde je citován, obě znění se od sebe ovšem mírně liší. První citaci zprostředkoval Ulpianus: *Utrubi hic homo, quo de agitur, maiore parte huiusce anni fuit, quo minus is eum ducat, vim fieri veto*.¹⁴² Druhou zprávu o interdiktum *utrubi* pak přinášejí Gaiovy Instituce: *Utrubi hic homo de quo agitur apud quem maiore parte huiusce anni fuit, quominus is eum ducat, vim fieri veto*.¹⁴³ Na první pohled je patrné, že rozdíly mezi oběma variantami jsou téměř zanedbatelné. Již překlad názvu interdiktum „*u kterého z obou*“ napovídá, že chránil tu stranu, která držela movitou věc, později výhradně otroka,¹⁴⁴ nejdéle po dobu uplynulého roku.¹⁴⁵ Sporný předmět byl přinesen k praetorovi, který určil, kdo si ho odnese a zakázal budoucí rušení jeho držby.

Za pozornost stojí, že pasáž Digest týkající se *interdictum utrubi* zmiňuje sice jeho různé náležitosti (omezení interdiktum na movité věci nebo *exceptio vitiosae possessionis*), jako jediný pramen ale mlčí o posuzování délky držby ve stanovené době jednoho roku. Friedrich Carl von Savigny podezíral kompilátory z interpolace

---

¹⁴¹ D. 44.7.37.1 (Ulpianus 4 ad ed. praet.): *Mixtae sunt actiones, in quibus uterque actor est, ut puta finium regundorum, familiae erciscundae, communi dividundo, interdictum uti possidetis, utrubi.*

„Smíšené jsou žaloby, v nichž jsou oba žalobci, jako finium regundorum, familiae erciscundae, communi dividundo, interdikt uti possidetis, utrubi.“

¹⁴² D. 43.31.1pr. (Ulpianus 72 ad ed.): „*U kterého z vás byl tento otrok, jenž je předmětem sporu, větší část tohoto roku, v jeho prospěch zakazují použít násilí k tomu, aby si jej jiný odvedl.*“

¹⁴³ Gai. 4.160: „*Zakazují násilí proti tomu, aby si tohoto otroka, o něhož se jedná, odvedl ten z vás, u něhož ten (otrok) byl po větší část tohoto roku.*“

¹⁴⁴ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 315.

¹⁴⁵ Gai. 4.149.

příslušného fragmentu, aby odpovídal stavu po reformě provedené Justiniánem, o níž bude pojednáno níže.¹⁴⁶ Gaiovy Instituce upřesňují, že rozhodné období, v němž se délka držby posuzovala, představovalo jeden rok nazpět od okamžiku vydání interdiktů.¹⁴⁷ Držel-li někdo před počátkem rozhodného období, tato držba se nezapočítávala. Digesta pak ještě v proslulém titulu *De verborum significatione* předcházejí případnému nedorozumění ve výkladu spojení „větší část roku“ (*maior parte huiusce anni*) z textu interdiktů a vyvolává tak nyní již těžce zodpověditelnou otázku, zda toto ustanovení nepředstavovalo zvláštní interpretační potíže. Upřesňuje, že pro vítězství žalobce ve sporu bylo pouze nutné, aby věc držel déle než žalovaný (relativní význam), přitom se nevyžadovala držba trvající déle než šest měsíců (absolutní význam).¹⁴⁸

Stejně jako u *uti possidetis* se i v případě *interdictum utrubi* jednalo o *interdictum duplex* a připouštěla se taktéž *exceptio vitiosae possessionis*, protože ochraně nepodléhala držba nabytá násilím, tajně nebo výprosou *ab adversario*.¹⁴⁹ Taková vadná držba se totiž v porovnávání doby trvání držby v uplynulém roce nezohledňovala. Strana sporu si k době trvání vlastní držby mohla připočítat také bezvadnou držbu *ab adversario* svého předchůdce, jehož byla singulárním nebo univerzálním sukcesorem,¹⁵⁰ dokonce si započítala i bezvadné držby *ab adversario* dalších předchozích držitelů.¹⁵¹ V tomto pravidlu lze spatřovat paralelu k právní úpravě vydržení, kdy si mohl vydržitel ke své držbě započítat také držbu svého předchůdce. Prameny nicméně zdůrazňují, že termín připočtení (*accessio possessionis*) se musí v souvislosti s interdiktem *utrubi* vykládat restriktivně. Pokud někdo věc nikdy sám nedržel, nebyla mu připočtena bezvadná držba jeho právních předchůdců, protože

---

¹⁴⁶ D. 43.31.1.1 (Ulpianus 72 ad ed.). SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 315.

¹⁴⁷ Gai. 4.152: *Annus autem retrorsus numeratur. Itaque si tu verbi gratia VIII mensibus possederis prioribus, et ego VII posterioribus, ego potior ero, quod trium priorum mensium possessio nihil tibi in hoc interdicto prodest, quod alterius anni possessio est.* „Rok se pak počítá nazpátek. Proto kdybys dejme tomu držel osm měsíců dřívějších, a já sedm pozdějších, budu mít výhodnější postavení já, protože podle tohoto interdiktů ti držba tří dřívějších měsíců nic neprospívá, ježto je to držba jiného roku.“

¹⁴⁸ D. 50.16.156 (Licinius 10 reg.).

¹⁴⁹ D. 43.31.1.1 (Ulpianus 72 ad ed.), *Sententiae Pauli* 5.6.1.

¹⁵⁰ Gai. 4.151.

¹⁵¹ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 418.

nebylo k čemu ji připočítat: ...*nam ei quod nullum est, nihil accedere potest.*¹⁵² Pro úspěch ve sporu tedy bylo bezpodmínečně nutné věc osobně alespoň na krátký okamžik držet. Jakmile držitel tuto dodatečně definovanou podmínku splnil, směl si na základě připočtení držby svých právních předchůdců trvání své vlastní držby rozšířit.

Je patrné, že *interdictum utrubi* se vyznačovalo také jistou rekuperační funkcí. Na rozdíl od *uti possidetis* nehrála držba v momentu jeho vydání žádnou roli, nebyla podmínkou úspěchu žalobce ve věci. O tom, kdo bude nadále věc držet, rozhodovala totiž výhradně doba trvání držby během uplynulého roku. Žalobce, jenž byl o držbu připraven nedovolenými způsoby *vi, clam, precario*, byl schopen získat ji v mnoha případech zpět, protože zatímco jemu musela svědčit alespoň minimální doba držení věci, *vitiosa possessio* vadného držitele se do vzájemného poměrování délky držby nezapočítávala. *Interdictum utrubi* proto mnohdy sloužilo jako alternativa k rekuperačnímu interdiktu *de vi*.¹⁵³

Nabízí se otázka, jestli stanovená pravidla nepoškozovala žalobce domáhajícího se pomocí interdiktu *utrubi* vrácení věci od vadného držitele, který byl v držbě zároveň žalobcovým bezvadným právním předchůdcem. Vystalo by tak riziko, že by držba žalovaného trvala i po odečtení nynější vadné držby déle, než držba žalobce. I v takové situaci ale *utrubi* zafungovalo se stejným efektem jako *de vi*. Podobně jako v případě strany sporu, která věc nikdy nedržela, ani vadný držitel si nemohl k době trvání své držby připočítat držbu svých právních předchůdců. Od takového zvýhodnění jej *vitiosa possessio* sama o sobě diskvalifikovala, Vadná držba v tomto ohledu jako kdyby vůbec neexistovala.¹⁵⁴

---

¹⁵² Gai. 4.151: *Nullam autem propriam possessionem habenti accessio temporis nec datur nec dari potest; nam ei quod nullum est, nihil accedere potest.* „Tomu ovšem, kdo žádnou vlastní držbu nemá, se čas nepřidává a ani přidávat nemůže: neboť k tomu, co není, nelze nic přidávat.“

¹⁵³ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 320 – 321.

¹⁵⁴ Gai. 4.151: *Sed et si vitiosam habeat possessionem, id est aut vi aut clam aut precario ab adversario adquisitam, non datur accessio; nam ei possessio sua nihil prodest.* „Ale nic se nepřidává ani tomu, kdo má držbu vadnou, to je buď násilím nebo potajmu nebo jako výprosu od odpůrce získanou: jemu totiž jeho držba nijak neprospívá.“

2.2.3 Rekuperační interdikty

Rekuperační interdikty na rozdíl od retinenčních nesloužily k ochraně před rušením, ale rovnou před nedovoleným odnětím držby. Z tohoto důvodu se nejednalo o *interdicta duplicia*, jako v případě retinenčních interdiktů, ale o *interdicta simplicia*, protože v nich uvedený příkaz byl adresován jen jedné straně sporu. Rozeznávala se jasně osoba žalobce a žalovaného podle toho, kdo byl o držbu nedovoleným způsobem připraven, a po kom bylo její navrácení požadováno: *...namque actor est, qui desiderat aut exhiberi aut restitui, reus is est, a quo desideratur, ut exhibeat aut restituat.*¹⁵⁵ Účelem rekuperačních interdiktů byla restituce, tedy navrácení držby. Svým způsobem analogicky k důvodům *vitiosa possessio*, tedy získání držby násilím, tajně nebo výprosou, se rozeznávají *interdictum de vi*, *interdictum de vi armata*, *interdictum de precario* a leckdy přehlížené *interdictum de clandestina possessione*.

Interdictum de vi bylo určeno k obraně před vypuzením z držby nemovité věci, ke kterému došlo násilím, a k náhradě vzniklé škody. Podmínkou jeho užití bylo, opačně než v případě *interdictum uti possidetis*, odnětí držby, příkaz v něm obsažený vedl k navrácení držby věci a obnovení původního stavu.¹⁵⁶

Existují dva doklady o formulaci interdiktu, není jistě překvapivé, že se s ohledem na dobu vzniku v některých ohledech rozcházejí. Staršího z nich se lze dopátrat v dílech známého právníka, filosofa a politika Cicerona (106 – 43 př. n. l.),¹⁵⁷ převážně v jeho řeči *Pro Tullio: Unde tu aut familia aut procurator tuus illum aut familiam aut procuratorem illius in hoc anno ui deiecasti, cum ille possideret, quod nec ui nec clam nec precario a te possideret, eo restituas.*¹⁵⁸ Toto znění je přesvědčivé kvůli svému stáří, neboť pochází asi z roku 71 př. n. l. Skutečnost, že Cicero přisuzoval již v té době užívání *de vi* dávným předkům, zároveň odkazuje na starobylost interdiktu

---

¹⁵⁵ Gai. 4.157: „*Neboť žalobcem je ten, kdo žádá, aby něco bylo přeneseno či předvedeno (exhiberi) anebo navráceno (restitui), žalovaným je ten, na kom se žádá, aby něco přinesl či předvedl anebo vrátil.*“ Viz Inst. Iust. 4.15.7.

¹⁵⁶ D. 43.16.1.1 (Ulpianus 69 ad ed.): *Hoc interdictum proponitur ei, qui vi deiectus est: etenim fuit aequissimum vi deiecto subvenire: propter quod ad recipendam possessionem interdictum hoc proponitur.* „*Tento interdikt je k dispozici tomu, kdo byl vypuzen násilím, protože bylo velmi spravedlivé pomoci tomu, kdo byl násilím vypuzen. Z toho důvodu je k dispozici tento interdikt k získání držby.*“ Viz Gai. 4.154.

¹⁵⁷ BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Panorama, 1981, s. 332.

¹⁵⁸ LENEL, O. *Das Edictum Perpetuum, ein Versuch zu seiner Wiederherstellung*. Dritte Auflage. Leipzig: Verlag von Bernhard Tauchnitz, 1927, s. 462. Převážně obsaženo v Cicero, *Pro Tullio* 44, 45.

samotného.¹⁵⁹ Druhý dochovaný záznam je obsažen v Digestech: *Unde tu illum vi deieicisti aut familia tua deiecit, de eo quaeque ille tunc ibi habuit tantummodo intra annum, post annum de eo, quod ad eum qui vi deiecit pervenerit, iudicium dabo.*¹⁶⁰ Ostatní prameny bohužel mlčí, Gaiovy Instituce pouze citují několik slov z úvodu interdiktů a jinak se omezují na jeho popis.¹⁶¹

Při srovnávání obou verzí interdiktů je nutné brát v úvahu, že znění pocházející z justiniánské kodifikace bylo jistě zasaženo úpravami ze strany kompilační komise. Lze předpokládat, že právě jeho závěr popisující postup po uplynutí jednoho roku od vypuzení z držby byl interpolován Triboniánem, a nelze jej pokládat za původní součást textu.¹⁶² Digesta také oproti znění zachycenému Ciceronem neobsahují pasáž o rodině a zástupci na straně, jíž byla držba odňata, ani o zástupci na straně držbu odnímající.¹⁶³ Nejzásadnější rozdíl ovšem představuje absence *exceptio vitiosae possessionis* v citaci z Digest, jenž reaguje na reformy ochrany držby provedené ve 4. století vedoucí mimo jiné k zákazu svépomocného odnětí vadné držby. Na základě uvedených odlišností ve formulaci interdiktů a dalších pramenů se Otto Lenel koncem 19. století pokusil zrekonstruovat předpokládané znění interdiktů v praetorském ediktu a ilustroval tak jakýsi mezistupeň mezi oběma výše zachycenými texty: *Unde in hoc anno tu illum vi deieicisti aut familia tua deiecit, cum ille possideret, quod nec vi nec clam nec precario a te possideret, eo illum quaeque ille tunc ibi habuit restituas.*¹⁶⁴

Jako základní charakteristický znak interdiktů *de vi*, který jej odlišoval od ostatních, vystupovalo nepochybně odnětí držby za použití násilí. Nicméně, tento pojem je třeba podrobněji definovat. Předně se vyžadovalo, aby násilí dosáhlo dostatečného stupně intenzity označovaného jako *vis atrox*,¹⁶⁵ který byl schopný dosáhnout vypuzení z držby a byl tak z povahy věci silnější než násilí spojené s rušením držby, proti němuž

---

¹⁵⁹ Cicero, Pro Tullio 44.

¹⁶⁰ D. 43.16.1pr. (Ulpianus 69 ad ed.): „Odkud jsi ty někoho vyhnal násilím nebo ho vyhnala tvoje rodina, tam ohleď držbu a všeho, co tam tehdy měl, uděluji žalobu, ale pouze v době jednoho roku, po roku ohleď toho, co se dostalo k tomu, kdo násilím vypudil.“

¹⁶¹ Gai. 4.154: „...Unde tu illum vi deieicisti... „...protože ty jsi násilím vyhnal toho a toho...“

¹⁶² LEVY, E., RABEL, E., *op. cit.*, s. 286.

¹⁶³ LENEL, O., *op. cit.*, s. 462 – 465.

¹⁶⁴ Ibid., s. 465. „Odkud jsi ty tento rok někoho vyhnal násilím nebo ho vyhnala tvoje rodina, přestože on držel, aniž by proti tobě držel násilím, tajně nebo prostřednictvím výprosy, tam mu vrať držbu a vše, co tam tehdy měl.“

¹⁶⁵ D. 43.16.1.3 (Ulpianus 69 ad ed.).

se lze bránit retinenčním interdiktem.¹⁶⁶ Zároveň ovšem nesmělo být násilím ozbrojeným, proti kterému v pozici *lex specialis* vyhrazen interdikt *de vi armata*. Přes zachycené neshody mezi Labeem a Pomponiem došel Ulpianus k závěru, že násilím se rozumělo skutečné uplatnění fyzické síly, ale také situace, kdy držitel utekl ze strachu před bezprostředně přicházejícím davem lidí za předpokladu, že se po příchodu násilně držby věci skutečně zmocnil.¹⁶⁷ Důraz se pravděpodobně kladl na bezprostřednost hrozícího útoku. O násilné odnětí naopak nešlo, pokud držitel opustil svůj pozemek z pouhého strachu, například pokud mu bylo vyhrožováno, že za ním někdo v budoucnu přijde se záměrem vypudit ho z držby, aniž by taková hrozba představovala bezprostřední riziko.¹⁶⁸ Nicméně, kvůli protichůdnosti některých fragmentů způsobené vývojem v čase a odlišnými názory jednotlivých právníků není bohužel v silách této práce stanovit jednoznačné kritérium. Například podle Iuliana se za násilím vypuzeného považoval i ten držitel, který měl za to, že k jeho pozemku přicházejí ozbrojení lidé, i kdyby nikdo z nich na nemovitost ani nevkročil.¹⁶⁹

Podmínkou použití interdiktu je vypuzení z trvalí držby. Zdůrazňovalo se, že jej smí použít výhradně ten, kdo věc držel až do okamžiku, kdy došlo k násilnému odnětí: *Interdictum autem hoc nulli competit nisi ei, qui tunc cum deiceretur possidebat...*¹⁷⁰ Jeho uplatnění bylo dále omezeno na vypuzení z držby nemovitých věcí, čímž byly myšleny pozemky a budovy, a to jak zděné, tak dřevěné.¹⁷¹ V případě

---

¹⁶⁶ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 328 – 329.

¹⁶⁷ D. 43.16.1.29 (Ulpianus 69 ad ed.): *Idem labeo ait eum, qui metu turbae perterritus fugerit, vi videri deiectum. sed pomponius ait vim sine corporali vi locum non habere, ergo etiam eum, qui fugatus est supervenientibus quibusdam, si illi vi occupaverunt possessionem, videri vi deiectum.* „Labeo řekl, že ten, kdo ze strachu před davem vyděšený uprchl, pokládá se za vypuzeného násilím. Ale Pomponius řekl, že násilí bez fyzického násilí neexistuje, proto se tedy ten, kdo utekl, považuje za vypuzeného násilím, pokud příchozí násilím uchvátí držbu.“

¹⁶⁸ D. 4.2.9pr. (Ulpianus 11 ad ed.): *...et refert labeonem existimare edicto locum non esse et unde vi interdictum cessare, quoniam non videor vi deiectus, qui deici non expectavi sed profugus* „...a uvádí, že Labeo se domnívá, že se tento edikt nepoužije a že platnosti pozbývá také interdikt „Odkud násilím“, protože se nezdá, že jsem byl vyhnán násilím, když jsem nečekal, až budu vyhnán, ale jsem utekl předtím.“ Překlad: *Digesta seu Pandectae, tomus I, liber I – XV*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015.

¹⁶⁹ D. 41.3.33.2 (Iulianus 44 Dig.): *Si dominus fundi homines armatos venientes existimaverit atque ita profugerit, quamvis nemo eorum fundum ingressus fuerit, vi deiectus videtur.* „Jestliže si vlastník pozemku myslel, že přicházejí ozbrojení lidé, a proto utekl, ačkoli nikdo z nich na pozemek nevstoupil, považuje se za vypuzeného násilím.“

¹⁷⁰ D. 43.16.1.23 (Ulpianus 69 ad ed.): *„Tento interdikt je pak k dispozici jedině tomu, kdo držel v té chvíli, kdy byla držba odňata.“*

¹⁷¹ D. 43.16.1.3 (Ulpianus 69 ad ed.). D. 43.16.1.8 (Ulpianus 69 ad ed.).

movitých věcí došlo k výslovnému vyloučení užití interdiktů *de vi*, podobně se nevztahoval na vypuzení z držby lodi.¹⁷²

Prameny pojmají okruh lidí, kteří se pokládali za násilné vypuditele z držby, mnohem širěji než jen jako osobu, jenž držitel věc fyzicky odňala. Na stejné úrovni vystupoval také ten, kdo dal k odebrání držby příkaz, protože v konečném důsledku nezáleželo na tom, zda někdo jiného vypudil z držby vlastnoručně nebo prostřednictvím zástupce.¹⁷³ Odpovědný byl ovšem i ten, jehož jménem bylo odnětí držby provedeno, pokud s tím souhlasil. Udělení souhlasu bylo tím pádem připodobňováno přímému zmocnění, na čemž se shodli i Sabinus a Cassius: *...sunt qui putent secundum sabinum et cassium, qui ratihabitionem mandato comparant...*¹⁷⁴ Obě možnosti se sice navenek projevovaly odlišně, způsobovaly nicméně materiálně obdobné důsledky.

Interdictum de vi sdílelo s retinenčními interdikty, nikoli již se všemi rekuperačními, *exceptio vitiosae possessionis*, protože ochraně nepodléhala vadná držba získaná *vi, clam, precario*.¹⁷⁵ Ačkoli se námitka nezachovala ve formulaci interdiktů obsaženého v justiniánské kodifikaci, která je v souladu s později provedenými reformami skoupá na jakoukoli explicitní zmínku o *exceptio vitiosae possessionis* v souvislosti s interdiktem *de vi*, zprávu o ní podávají Gaiovy Instituce i Cicerov řeči *Pro Tullio*,¹⁷⁶ a Otto Lenel ji proto neopomněl zahrnout do předpokládaného znění interdiktů při rekonstrukci praetorského ediktu. Námitka si také zde udržovala svůj relativní charakter, protože vadný držitel nebyl interdiktem chráněn pouze vůči tomu, komu držbu *vi, clam, precario* odňal (*ab adversario*): *Qui a me vi possidebat, si ab alio*

---

¹⁷² D. 43.16.1.6 (Ulpianus 69 ad ed.). D. 43.16.1.7 (Ulpianus 69 ad ed.).

¹⁷³ D. 43.16.1.12 (Ulpianus 69 ad ed.): *Deiecissem autem etiam is videtur, qui mandavit vel iussit, ut aliquis deieceretur: parvi enim referre visum est, suis manibus quis deiciat an vero per alium. „Zdá se, že vypudil také ten, kdo zmocnil nebo přikázal, aby někdo jiný vypudil. Zdálo se, že nezáleží na tom, někdo vypudí vlastníma rukama nebo skrze jiného.“*

¹⁷⁴ D. 43.16.1.14 (Ulpianus 69 ad ed.): *„...někteří jsou stejného názoru jako Sabinus a Cassius, kteří si, myslí, že schválení se vyrovná zmocnění...“*

¹⁷⁵ Gai. 4.154: *Per quod is qui deiecit cogitur ei restituere rei possessionem, si modo is qui deiectus est nec vi nec clam nec precario ab eo possideret. „Na jeho základě je ten, kdo násilím někoho vyhnal, donucen navrátit mu držbu věci, s tím ovšem, že ten, kdo byl vyhnán, nenabyl od něho držbu ani násilím, ani potajmu, ani jako výprosu.“*

¹⁷⁶ Cicero, *Pro Tullio* 44, 45.

*deiciatur, habet interdictum.*¹⁷⁷ Byl-li vadný držitel z držby vypuzen kýmkoli jiným, navrácení věci dosáhl.

Je vhodné zdůraznit, k jakému reálnému důsledku připuštění *exceptio vitiosae possessionis* vedlo. Ačkoli *interdictum de vi* již svou samotnou existencí vyjadřovalo všeobecnou nepřipustnost vypuzení z držby za užití násilí, byl tento zákaz do jisté míry relativizován a námitkou vymezena množina případů, kdy bylo naopak dovoleno svépomocně vypudit vadného držitele, který pak neměl k dispozici prostředek, jak se domáhat své držby zpět: *Qui vi aut clam aut precario possidet ab adversario, impune deicitur.*¹⁷⁸ Svépomoc lze pokládat za konkrétní aplikaci zásady *vim vi repellere licet* ospravedlňující obecně nutnou obranu a vyplývající ze samotné přírody či přirozenosti.¹⁷⁹

Svým způsobem se zde dodatečně objevuje nový nástroj ochrany držby, který byl odlišný od interdiktů. Ačkoli bylo použití svépomoci právem výslovně připuštěno, zůstávalo prostředkem mimoprávním, ryze faktickým a bezformálním, od interdiktů jej odlišovala absence jakéhokoli řízení o vydání věci a možnost rychlejšího dosažení cíle. Netřeba dodávat, že svépomoc vystupovala jako prostředek výjimečný, protože obecným úkolem fungujícího státu a právního řádu je naopak její postupné potlačování a výkon fyzického donucení výhradně ze strany státní moci. Její omezená použitelnost vyplývala také z toho, že nikoli každý je přirozeně schopný někomu věc násilně odejmout. Dále, svépomoc byla dovolena výhradně za předpokladu, že její výkon nepřesáhl stanovené intenzity.¹⁸⁰ Dosáhla-li by míry ozbrojeného násilí, přípustná by již nebyla a původní držitel, ačkoli byla jeho držba vadná, by na svou obranu proti odnětí držby mohl použít *interdictum de vi armata*, jenž bude představen níže.

---

¹⁷⁷ D. 43.16.1.30 (Ulpianus 69 ad ed.): „Kdo mi odňal držbu násilím, jestliže byl vypuzen třetí osobou, má k dispozici interdikt.“

¹⁷⁸ Sententiae Pauli 5.6.7: „Kdo od druhé strany získal držbu násilím, tajně nebo prostřednictvím výprosy, je vypuzen beztretně.“ Viz Gai. 4.154: *Namque eum, qui a me vi aut clam aut precario possidet, impune deicio.* „Neboť toho, kdo ode mne získal držbu násilím, nebo potajmu, nebo jako výprosu, mohu vyhnat beztretně.“

¹⁷⁹ D. 43.16.1.27 (Ulpianus 69 ad ed.): *Vim vi repellere licere cassius scribit idque ius natura comparatur...* „Cassius píše, že je dovoleno odrazit násilím násilím, toto právo je stanoveno přírodou...“

¹⁸⁰ Gai. 4.155: *Interdum tamen etsi eum vi deiecerim, qui a me vi aut clam aut precario possideret, cogor ei restituere possessionem, veluti si armis eum vi deiecerim.* „Někdy ovšem, i kdybych násilím vyhnal toho, kdo ode mne získal držbu násilím, nebo potajmu, nebo jako výprosu, jsem přece nucen mu držbu navrátit: například kdybych jej vyhnal se zbraní v ruce.“

Na okraj je vhodné podotknout, že svépomoc bylo možno užít také jako nástroj proti rušení držby, nikoli výhradně proti jejímu odnětí.¹⁸¹ Dovolovalo se, aby držitel se záměrem uchovat si věc uplatnil násilí, takto ubráněná držba se pak nepovažovala za vadnou, nehledělo se na ni, jako by byla získána zakázaným způsobem, tedy *vi, clam, precario*.¹⁸²

Vedle *exceptio vitiosae possessionis* znají prameny v souvislosti s interdiktem *de vi* další námitku, tentokrát *exceptio utilis*, která stanovila lhůtu jednoho roku (*annus utilis*, užitečný rok) od ztráty držby, v níž se mohl násilně vypuzený držitel domáhat restituce.¹⁸³ Na její existenci se také shodují všechny tři výše uvedené podoby interdiktu. Po uplynutí jednoho roku měl vypuzený držitel k dispozici jen *actiones in factum in id quod ad eum pervenit*. Díky svému penálnímu charakteru nebylo *interdictum de vi* pasivně zděditelné, proti dědicům příslušela stejná obrana, jako proti vypuditeli po uplynutí lhůty.¹⁸⁴

Nakonec může být vyzdvihnuto omezení interdiktu *de vi* výhradně na nemovitosti. Ulpianus¹⁸⁵ sice zmiňuje, že movité věci nezůstávaly opomenuty, protože mohly být chráněny jinými způsoby, jím nabízené alternativy ale toto tvrzení nepodporují.¹⁸⁶ *Actio furti, actio vi bonorum raptorum* i *actio ad exhibendum* se nevztahovaly na úplně všechny situace, v nichž by k navrácení držby nemovité věci stačil interdiktu *de vi*, často totiž vyžadovaly prokázání nějaké další skutečnosti (ať už práva, držby v dobré víře či *animus furandi* zloděje), která by byla jinak v pouhém posesorním sporu irelevantní. Nicméně, jako alternativa mohl sloužit interdiktu *utrubi* díky své výše popsané rekuperační funkci. Pokud někdo odebral držbu movité věci násilím, nezapočítávala se jeho *vitiosa possessio* do vzájemného porovnání trvání držeb a proto ve sporu s jistotou zvítězil ten, komu byla věc odňata. Rozšíření

---

¹⁸¹ REBRO, K., BLAHO, P., *op. cit.*, s. 247 – 248.

¹⁸² D. 43.16.1.28 (Ulpianus 69 ad ed.): *Sed qui per vim possessionem suam retinuerit, labeo ait non vi possidere. „Ale kdo si zachoval držbu prostřednictvím násilí, nedeří násilím, říká Labeo.“*

¹⁸³ D. 43.16.1.39 (Ulpianus 69 ad ed.). D. 43.16.1pr. (Ulpianus 69 ad ed.).

¹⁸⁴ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt I, op. cit.*, s. 399. Viz D. 43.16.1.48 (Ulpianus 69 ad ed.).

¹⁸⁵ D. 43.16.1.6 (Ulp. lib. 69 ad ed.): *Illud utique in dubium non venit interdictum hoc ad res mobiles non pertinere: nam ex causa furti vel vi bonorum raptorum actio competit: potest et ad exhibendum agi. „Není pochyb, že tento interdiktu se nevztahuje k movitým věcem. Neboť z důvodu krádeže přísluší žaloba vi bonorum raptorum, může se také žalovat na vydání.“*

¹⁸⁶ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 332 – 335.

interdiktu *de vi* na movité věci tedy nebylo nutné, protože tato oblast byla již celá pokryta pomocí *utrubi*.

Blízkou variantou výše zmíněného bylo *interdictum de vi armata*. Digesta přinášejí sice popis některých s ním souvisejících aspektů, nikoli však jeho přesnou formulaci. Podobně jako v případě *de vi*, i zde se o rekonstrukci znění interdiktu pokusil Otto Lenel, znovu vycházel z informací zanechaných Ciceronem, tentokrát ve spisu *Pro Caecina*, který pochází přibližně z roku 69 př. n. l. Dospěl k následující podobě interdiktu: *Unde tu illum vi hominibus coactis armatisve deieicisti aut familia tua deieicit, eo illum quaeque ille tunc ibi habuit restituas.*¹⁸⁷

Jeho původ můžeme hledat asi v nepokojích 3. století př. n. l.,¹⁸⁸ zabývalo se mimořádnou situací, kdy byla držba nemovitosti odňata kvalifikovanou variantou násilí, a sice násilím ozbrojeným. Podobalo se interdiktu *de vi*, ale na tyto speciální podmínky reagovalo mnohem přísněji. Nejenže se dalo uplatnit bez časového omezení jednoletou lhůtou, chránilo také vadnou držbu, protože nepřipouštělo *exceptio vitiosae possessionis*: *Sed si vi armata deieictus es, sicut ipsum fundum recipis, etiamsi vi aut clam aut precario eum possideres...*¹⁸⁹

Zdál by se tedy být nezpochybnitelný závěr, že vadnému držiteli byla poskytnuta ochrana proti komukoli, pokud byl o držbu připraven ozbrojeným násilím. Nicméně, je třeba přiznat, že se v souvislosti s interdiktem *de vi armata* dochovaly se indicie o existenci námítky určené speciálně pro tento případ. Na její přítomnost poukázal Cicero, když v *Epistulae ad Familiares* výslovně zmínil *exceptio quod tu prior vi hominibus armatis non veneris.*¹⁹⁰ Ten, kdo někomu odebral držbu za užití ozbrojeného násilí, se tak mohl bránit s poukazem na to, že vůči němu předtím druhá strana postupovala stejným způsobem.¹⁹¹ Jednalo o projev zásady *arma armis repellere licet*,¹⁹² která je zachycena v Digestech a odvozena od již zmíněné *vim vi repellere licet*. Ulpianus ji dále přímo v souvislosti s interdiktem *de vi armata* rozvedl a přidal

---

¹⁸⁷ LENEL, O., *op. cit.*, s. 467. „Odkud jsi ty někoho vyhnal skupinou ozbrojených lidí, nebo ho vyhnala tvoje rodina, tam mu vrať držbu a vrať mu to, co tam tehdy měl.“

¹⁸⁸ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1*, *op. cit.*, s. 399.

¹⁸⁹ D. 43.16.14 (Pomponius 29 ad sab.): „Ale jestliže jsi byl vypuzen ozbrojeným násilím, získáš tuto nemovitost zpět, ačkoli jsi držel násilně, tajně nebo prostřednictvím výprosy...“

¹⁹⁰ LENEL, O., *op. cit.*, s. 467.

¹⁹¹ BOHÁČEK, M., *op. cit.*, s. 90.

¹⁹² D. 43.16.1.27 (Ulpianus 69 ad ed.): „Je dovoleno odrazit zbraně zbraněmi.“

podmínku, že k svépomocnému vypuzení z držby za užití ozbrojeného násilí smělo dojít pouze, pokud následovalo bezprostředně po odnětí držby: *Eum igitur, qui cum armis venit, possumus armis repellere, sed hoc confestim, non ex intervallo.*¹⁹³

Dále je třeba vyjasnit, jakým způsobem lze tento kvalifikovaný typ násilí definovat, jak se liší od násilí souvisejícího s interdiktem *de vi*. První vodítko představuje již samotné znění interdiktu *de vi armata*, podle něhož jde o násilí prováděné skupinou lidí nebo zbraněmi. Tento výčet je patrně alternativní, jeden člověk se zbraní k odnětí držby ozbrojeným násilím postačoval.¹⁹⁴ Zatímco pojem skupiny prameny nerozvádějí, do Digest nebyla kompilátory v souvislosti s tímto interdiktem záměrně obsažena,¹⁹⁵ o zbraních jsou informace k dispozici. Předně, Gaiovy a justiniánské Instituce shodně uvádějí, že pod pojmem zbraně bylo nutno chápat nejen štíty (*scuta*), meče (*gladii*) a přilby (*galeae*), ale též hole (*fustes*) a kamení (*lapides*).¹⁹⁶ Ulpianus s uvedeným výčtem v podstatě souhlasil a navíc výslovně zmínil kopí (*frameae*).¹⁹⁷ Zbraně přitom k dosažení intenzity ozbrojeného násilí nemusely být při vypuzení z držby vůbec použity, postačovala jejich přítomnost na místě. Na druhou stranu, takto vyvolaný strach musel být bezprostřední. Ozbrojeným násilím proto nebyl zbaven držby ten, kdo se bál kolemjdoucích ozbrojenců.¹⁹⁸

Interdictum de precario bylo prostředkem, kterým se mohl navrácení držby domáhat půjčitel vůči výprosníkovi. Jako *precarium*, výprosu, označujeme smlouvu, kterou půjčitel půjčuje výprosníkovi věc na libovolně dlouhou dobu, dokud ji nechce vrátit.¹⁹⁹ *Precarium est, quod precibus petenti utendum conceditur tamdiu, quamdiu is*

---

¹⁹³ D. 43.16.3.9 (Ulpianus 69 ad ed.): „*Toho tedy, kdo se zbraněmi přišel, můžeme odrazit zbraněmi, ale to okamžitě, ne se zpožděním.*“

¹⁹⁴ D. 43.16.3.3 (Ulpianus 69 ad ed.): *Plane et si unus vel alter fustem vel gladium tenuit, armis deiectus possessor videtur.* „*Nezáleží na tom, zda jeden nebo více drží holi či meč, držitel je stejně považován za vypuzeného ozbrojeným násilím.*“

¹⁹⁵ LENEL, O., *op. cit.*, s. 468.

¹⁹⁶ Inst. Iust. 4.15.6: *Armorum autem appellatione non solum scuta et gladios et galeas significari intellegimus, sed et fustes et lapides.* „*Pod výrazem zbraň nerozumíme pouze štíty, meče a přilby, ale také hole a kameny.*“ Gai. 4.155: *Armorum autem appellatione non solum scuta et gladios et galeas significari intellegemus, sed et fustes et lapides.* „*Pod názvem „zbraně“ nechápejme však pouze štíty a meče a přilby, ale i klacky a kamení.*“

¹⁹⁷ D. 43.16.3.2 (Ulpianus 69 ad ed.).

¹⁹⁸ D. 43.16.3.5 (Ulpianus 69 ad ed.). D. 43.16.3.6 (Ulpianus 69 ad ed.).

¹⁹⁹ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 422.

*qui concessit patitur.*²⁰⁰ Pochází z počátků Říma, kdy takto pozemkoví vlastníci nechávali na své půdě hospodařit bezzemky. Svůj význam si zachovalo i později, kdy se využívalo v souvislosti se zástavním právem. Věřitel získal na čas fiduciárním převodem vlastnické právo k zástavě s tím, že po splnění pohledávky převede vlastnictví nazpět. Aby se ale původní vlastník zástavy neocítl zcela bez dané věci, byla mu přenechána jako výprosníkovi.²⁰¹

Samotný interdikt zněl: *Quod precario ab illo habes aut dolo malo fecisti, ut desineres habere, qua de re agitur, id illi restituas.*²⁰² Vycházel ze situace, kdy výprosník odmítal vydat věc půjčitelu na jeho výzvu. Půjčitel měl díky interdiktu *de precario* možnost domoci se navrácení věci zpět, projevovala se tak zde podobně jako u ostatních rekuperačních interdiktů restituční funkce. Pokud výprosník s vrácením otálel, byl povinen nahradit škodu.²⁰³ S ohledem na poměrně dlouhodobou povahu výprosy chybělo u tohoto interdiktu podobně jako u *de vi armata* omezení jakoukoli lhůtou.²⁰⁴ Již z povahy věci nebylo možné uplatnit ani *exceptio vitiosae possessionis*, výprosník by stěžímohl vlastníkovu věci namítat, že ji získal od něj samotného *vi, clam, precario*. Ukazuje se tak zvláštní účel interdiktu *de precario*, jímž nebyla na rozdíl od ostatních převážně příprava na spor o vlastnické právo, nýbrž vrácení věci, ať už movité či nemovité, jejímu vlastníkovu.²⁰⁵

Sluší se připomenout, že výprosa byla považována za zvláštní případ, kdy se posesorní ochrana prostřednictvím praetora poskytovala i výprosníkovi, který byl pouhým detentorem. Přesto se mohl retinenčními i rekuperačními interdikty domáhat nerušení nebo navrácení držby, pokud samozřejmě těmito interdikty nesměřoval proti půjčitelu, jemuž byla k dispozici *exceptio vitiosae possessionis*, a mohl proto namítat, že výprosníkova držba byla vadná. Z toho vyplývá, že půjčitel mohl docílit navrácení věci

---

²⁰⁰ D. 43.26.1pr. (Ulpianus 1 inst.): „*Výprosa je to, co na prosbu výprosníka je tak dlouho postoupeno k užívání, dokud to půjčitel strpí.*“

²⁰¹ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 360.

²⁰² D. 43.26.2pr. (Ulp. lib. 71 ad ed.): „*Co máš od něj prostřednictvím výprosy, nebo jsi jednal se zlým úmyslem, abys přestal mít to, o čemž se jedná, to mu vrat.*“

²⁰³ ARNDTS, C. L., *op. cit.*, s. 308.

²⁰⁴ D. 43.26.8.7 (Ulpianus 71 ad ed.): *Interdictum hoc et post annum competere labeo scribit eoque iure utimur: cum enim nonnumquam in longum tempus precarium concedatur, absurdum est dicere interdictum locum non habere post annum.* „*Labeo píše, že tento interdikt je příslušný také po roce, a že ho po právu užíváme. Když je někdy povoleno trvání výprosy po dlouhou dobu, je nesmyslné říci, že interdiktu nelze použít po roce.*“

²⁰⁵ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit.*, s. 400.

také svépomocí bez užití interdiktů *de precario*, proti čemuž se výprosníkovi nestávalo obrany.

Rekuperační interdikty, o nichž bylo dosud pojednáno, korespondovaly se dvěma důvody vadné držby, sice *vi* a *precario*. Předpokládá se, že byl k dispozici také interdikt odpovídající třetí variantě, který umožňoval držiteli domoci se navrácení držby tajně odňaté. *Interdictum de clandestina possessione* však zůstává zahaleno tajemstvím, protože, se vyskytovalo jen ve starším období a relativně brzy zmizelo. Důvod lze hledat v nauce o zániku držby. Původně platilo, že když se rušitel zmocnil nemovité věci bez vědomí jejího dosavadního držitele, nabyt tímto okamžikem držbu.²⁰⁶ Proti jejímu tajnému odnětí se mohl poškozený bránit interdiktem, který mu měl zajistit návrat věci, podobně jako v případě odnětí násilím. O takové možnosti se ovšem dochovaly pouze velmi zřídka zprávy. Digesta zmiňují *interdictum de clandestina possessione* jen na jednom místě a to v souvislosti s užitím *actio communi dividundo*: *Sed et si clam dicatur possidere qui provocat, dicendum esse ait cessare hoc iudicium: nam de clandestina possessione competere iudicium inquit.*²⁰⁷ Jeho znění ani přibližná rekonstrukce bohužel nejsou k dispozici. Ani vývoj v klasickém období interdiktů nepřál, když bylo upuštěno od představy, že lze pozbyt držbu bez vědomí dosavadního držitele. Větrelec ji získal až poté, co se původní držitel dověděl o jeho záměru a buď nic nepodnikl, nebo jeho pokus o obnovení původního stavu selhal. V době tajného obsazení nemovitosti tedy držba stále náležela původnímu držiteli, který se mohl bránit retinenčním interdiktem *uti possidetis* proti jejímu rušení nebo později proti násilnému odnětí držby. Vzhledem k tomu, že *interdictum de clandestina possessione* nebylo dle všech předpokladů aplikovatelné na movité věci, nezbylo pro něj využití.²⁰⁸ V *Edictum perpetuum Hadriani* se proto již neobjevuje,²⁰⁹ což může být také důvodem, proč se některá literatura přiklání k názoru, že vůbec neexistovalo.²¹⁰

---

²⁰⁶ JÖRS, P., KUNKEL, W. *Römisches Privatrecht*. Berlin: Springer, 1935, s. 117, 120.

²⁰⁷ D. 10.3.7.5 (Ulpianus 20 ad ed.): „Pokud se zdá, že žalobce nabyt držbu tajně, je třeba říci, jak pravil [Julianus], že pozbyde této žaloby, neboť řekl, že je k dispozici interdikt *de clandestina possessione*.“

²⁰⁸ SAVIGNY, F. K. von, *op. cit.*, s. 352.

²⁰⁹ SOMMER, O., *op. cit.*, s. 201.

²¹⁰ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 419.

2.3 Poklasický vývoj

Právní řád starověkého Říma podléhal neustálému vývoji, a proto si ani popsaná právní úprava ochrany držby nezachovala statickou podobu. Poměrně závažných změn se dočkala nejen v souvislosti s reformami provedenými v 6. století n. l., ale již dříve, v poklasickém období, jehož počátek lze přibližně datovat vládou císaře Diokleciána. V západní části Římské říše v této době docházelo, ve srovnání s klasickou římskou jurisprudencí, k vlně zjednodušování práva. Především začaly částečně splývat pojmy držba a vlastnické právo, zaměňovalo se jejich použití i skutečný význam, protože držba byla stále více považována za právo než za holý faktický stav.²¹¹ Na uvedený vývoj mohly mít jistý vliv právní řády okolních států, například egyptský nebo řecký, který držbu nechápal jako fakt, ale spíše jako provizorně chráněné právo. Tento vliv nicméně nelze považovat za hlavní příčinu vulgarizace římského práva, jejímž zdrojem byli patrně v mnohem větší míře sami římstí právníci, kteří postupem času opouštěli zavedený řád a systematiku.²¹² Přesto však, zdánlivý chaos v používání pojmů mohl také vycházet ze zcela praktického záměru používat slovo *possidere* jak pro stav, tak pro právo, bez toho, aby mezi nimi museli laici po vzoru klasických právníků abstraktně rozlišovat.²¹³ Ostatně, toto odlišení se ukázalo být nesnadným i v celém následném vývoji soukromého práva a se stejnými obtížemi se právnícky nevzdělaná veřejnost může potýkat i dnes. K situacím, kdy se držba s vlastnictvím nepřekrývaly, docházelo beztak relativně vzácně.

Držba se přiblížila vlastnictví i z procesní stránky, protože interdikty zabezpečující její ochranu nabyly podoby žaloby (*actio*) a posesorní ochrana se tak po formální stránce podobala petitornímu řízení.²¹⁴ Tuto úpravu formální stránky lze bezesporu považovat za jednu z hlavních změn, jimiž původně interdikty zabezpečovaná ochrana držby prošla, a která je charakteristická jak pro poklasické období, tak pro právní řád z doby císaře Justiniána. Ostatně, hned v úvodu titulu justiniánských Institucí, jenž se zabývá interdikty, je uvedeno, že v době jejich vydání

---

²¹¹ BLAHO, P., HOLLÄNDER, P. *Postavenie práva v systéme metód štátneho riadenia spoločnosti*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1989, s. 180 – 184.

²¹² LEVY, E. *West Roman Vulgar Law: The Law of Property*. Philadelphia: American Philosophical Society, 1951, s. 69 – 71.

²¹³ *Ibid.*, s. 62.

²¹⁴ *Ibid.*, s. 243.

se užívaly interdikty místo žalob.²¹⁵ Nicméně, i když v sobě posesorní ochrana obsáhla některé funkce petitorní ochrany, stále obě zůstaly odděleny.²¹⁶

Pod vlivem nepokojů 4. století n. l. se pozornost poklasického práva zaměřila na ochranu před násilným odnětím držby, *interdicta retinendae possessionis* téměř zmizela.²¹⁷ Důraz byl kladen především na *interdictum de vi*, označovaný nově jako spor o *momentaria possessio*, čímž se akcentovala rychlost navrácení držby, ale především provizorní charakter řízení.²¹⁸ Za pojmenováním lze vidět také výchovný záměr, aby nebyl tento okamžitý faktický stav ztotožňován s vlastnickým právem, a aby se v souvislosti s ochranou držby nebraly v úvahu jiné skutečnosti než fakt držby v době jejího odnětí.²¹⁹ Nově došlo ke zrušení *exceptio vitiosae possessionis* s cílem zakázat jakékoli svépomocné násilné odjímání držby, byť by šlo o držbu vadnou.²²⁰ Ani vlastník věci tak nemohl držitele silou vypudit z vadné držby, vadnému držiteli se proti jakémukoli násilí dostalo stejné ochrany, jaká mu v klasickém období náležela výhradně proti *vis armata*, představující násilí mimořádně intenzivní. U interdiktů, které primárně necílily na ochranu držby proti násilnému odnětí, jako *utrubi*, se *exceptio vitiosae possessionis* zachovala trochu déle, stejně ale nakonec zanikla.²²¹

Protože násilné odnětí držby v tak nebezpečném období citelně narušovalo stěží udržovaný veřejný pořádek, bylo přechodně opatřeno drakonickou trestněprávní sankcí a často následováno řízením, které mělo definitivně rozhodnout o držbě a vyloučit do budoucna jakékoli neshody.²²² V rámci rozšířeného posesorního sporu musel tedy soudce prověřit i existenci vlastnického práva, čímž ale řízení ztratilo svůj provizorní charakter přípravy na petitorní spor. Ustoupilo proto užívání pojmu *momentum*, který se zachoval jen v situacích, kdy bylo rozhodnutí o držbě skutečně dočasné. Od trestů bylo postupem času upuštěno, následkem násilného odnětí zůstalo především vyloučení možnosti v budoucnu držbu znovu získat.

---

²¹⁵ Inst. Iust. 4.15pr.: *Sequitur ut dispiciamus de interdictis seu actionibus quae pro his exercentur.*

²¹⁶ „V dalším se budeme blíže zabývat interdikty anebo žalobami, které jsou užívány místo nich.“

²¹⁷ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2, op. cit.*, s. 248, 256.

²¹⁸ LEVY, E., *op. cit.*, s. 263. Viz KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2, op. cit.*, s. 256.

²¹⁹ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2, op. cit.*, s. 257.

²²⁰ LEVY, E., *op. cit.*, s. 249.

²²¹ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2, op. cit.*, s. 257 – 260.

²²² LEVY, E., *op. cit.*, s. 247.

²²³ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2, op. cit.*, s. 257 – 259.

Významný vývojový zlom nastal za vlády císaře Justiniána, který nechal provést kodifikaci římského práva v současnosti známou pod názvem *Corpus Iuris Civilis*. V případě ochrany držby, podobně jako i v jiných oblastech, došlo k částečnému návratu ke klasickému římskému právu a překonání některých změn zavedených v předcházejícím období. Je patrné zřetelnější oddělení pojmu držby od vlastnického práva. Zůstává otázkou, co přesně takový vývoj zapříčinilo, lze se domnívat, že svůj vliv sehrál rostoucí důraz na východořímskou nauku o *animus possidendi*, u něhož byl zdůrazňován především subjektivní motiv vůle.²²³ Chtění věc držet ale dosáhlo přehnané intenzity, když bylo možné pokračovat v držbě jen pomocí *animus* i po ztrátě fyzického ovládnutí věci. Tím se nakonec *possessio* kvůli své stabilitě a možném rozporu s faktickým stavem svým charakterem přiblížilo právu svého druhu, i když, jak se zdůrazňuje, nikoli právu vlastnickému.²²⁴

Ve středu zájmu se i v justiniánském právu zachoval interdikt *de vi*, protože poskytoval ochranu proti nejcitelnějšímu zásahu do cizí držby, tedy proti jejímu odnětí. Zároveň představoval v podstatě jediný užívaný rekuperační interdikt. V této době se totiž nevyskytovalo *interdictum de vi armata* jako samostatná kategorie, ochrana před ozbrojeným násilím byla již zahrnuta do široce pojatého interdiktu *de vi*.²²⁵ To ale neznamená, že se již mezi ozbrojeným a prostým násilím vůbec nerozlišovalo. Důkaz podávají i justiniánské Instituce, které, byť popisují právní stav v 6. století n. l., neopomíjejí v souvislosti s interdiktem *de vi* uvést také demonstrativní výčet zbraní.²²⁶ Tento rozdíl již sice nebyl podstatný pro odlišení druhů interdiktů, význam ovšem představoval pro stanovení trestněprávní sankce: *Qui autem aliquem de possessione per vim deiecerit, tenetur lege Iulia de vi privata aut de vi publica: sed de vi privata, si sine armis vim fecerit, sin autem cum armis eum de possessione expulerit, de vi publica*.²²⁷ Užití zbraní představovalo kritérium, podle něhož se kvalifikovalo násilí jako veřejné či soukromé a stanovil příslušný trest podle *Lex Iulia de vi publica et privata*, který

---

²²³ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2. op. cit.*, s. 252 – 253.

²²⁴ LEVY, E., *op. cit.*, s. 72 – 73.

²²⁵ BOHÁČEK, M., *op. cit.*, s. 92.

²²⁶ Inst. Iust. 4.15.6: *Armorum autem appellatione non solum scuta et gladios et galeas significari intellegimus, sed et fustes et lapides.* „Pod výrazem zbraň nerozumíme pouze štíty, meče a přilby, ale také hole a kameny.“

²²⁷ Inst. Iust. 4.15.6: „Pokud někdo někoho násilím zbaví držby věci, bude odpovědný podle Iuliova zákona o soukromém nebo veřejném násilí. Za soukromé násilí je odpovědný, když se jedná o násilí bez použití zbraně; jestliže však byl zbaven držby ozbrojeným násilím, je odpovědný za násilí veřejné.“

představoval velmi starou trestněprávní úpravu pocházející již z roku 18 př. n. l.²²⁸ Instituce zde poskytují svědectví, že byla tomuto zákona věnována pozornost i v době justiniánského práva. Zbývající rekuperační *interdictum de precario*, stejně jako výprosa samotná, téměř vymizel z užívání,²²⁹ nicméně, jak bylo uvedeno výše, jeho formulace zůstala v Digestech obsažena, a proto lze odhadovat, že minimálně jako s teoretickou kategorií se s ním počítalo.

Zvláštní pozornost si zaslouží *interdictum de vi*, zvláště proto, že ve všech případech jeho užití zůstala nadále odstraněna *exceptio vitiosae possessionis*,²³⁰ nebylo tedy přípustné vypudit násilím z držby jakéhokoli držitele, byť vadného. Z toho důvodu také formulace interdiktu zachycená v justiniánské kodifikaci, na rozdíl od jeho předchozího znění, námitku vadné držby vůbec nezmiňuje.²³¹

Následky takto modifikovaného *de vi* se ale lišily podle okolností a svým způsobem motivace rušitele držby.²³² Pokud byla držba odňata svépomocně zakázaným násilím, aplikovaly se sankce, které dopadaly tvrdě dokonce i na případ, kdy se držby předmětu zmocnil jeho skutečný vlastník. Násilný držitel musel v každém případě nemovitou či movitou věc vrátit, byl-li shledán jejím vlastníkem, ztratil k ní navždy své vlastnické právo (*dominio eius privatur*), nebyl-li, musel zaplatit kompenzaci ve výši hodnoty věci (*aestimatio*).²³³ Řízení s sebou obnášelo nutnost zabývat se otázkou vlastnického práva, následné petitorní spory by pak byly zcela neúčelné a byly proto vyloučeny. Proti této situaci ostře vystupovalo druhé uspořádání okolností, kdy byla držba silou získána v dobré víře a nikoli projevem svépomoci, případně při jejím odnětí skrze jiné podřízené osoby.²³⁴ Pak následoval skutečný posesorní spor v užším slova smyslu, s nímž nebyla spojena sankce propadnutí věci, a který sloužil k přípravě na samostatný proces zjišťování vlastnického práva. Řízení sloužící k rozhodování o držbě

---

²²⁸ KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2. op. cit.*, s. 260.

²²⁹ LEVY, E., *op. cit.*, s. 265.

²³⁰ HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 422.

²³¹ D. 43.16.1pr. (Ulpianus 69 ad ed.). Cf LENEL, O., *op. cit.*, s. 462.

²³² KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2. op. cit.*, s. 260.

²³³ Inst. 4.15.6. *Sed ex sacris constitutionibus, ut supra diximus, si quis rem per vim occupaverit, si quidem in bonis eius est, dominio eius privatur, si aliena, post eius restitutionem etiam aestimationem rei dare vim passo compellitur.* „Avšak na základě svatých konstitucí, jak jsme již uvedli, pozbude ten, kdo nabyt držbu věci násilím, vlastnické právo k ní, jestliže je součástí jeho majetku; pokud se jedná o věc cizí, pak bude po vrácení věci nucen oběti násilí nahradit také její hodnotu.“

²³⁴ LEVY, E., *op. cit.*, s. 270.

zůstávalo stejně jako v klasickém právu vyhrazeno případům odnětí držby nemovitých věcí, a jeho počátek byl, na rozdíl od předchozího případu svépomoci, omezen lhůtou jednoho roku.

S příklonem ke klasickému právu je spojován návrat retinenčních interdiktů. *Utrubi* se připodobnil interdiktů *uti possidetis* natolik, že lze mluvit o sjednocení jejich účinků, přičemž rozhodujícím kritériem byla držba v době vydání interdiktů.²³⁵ Držba tedy byla přiznána k tomu, kdo věc, ať již movitou nebo nemovitou, držel v okamžiku posesorního sporu. Již se více nepřihlíželo k době trvání držby v uplynulém roce, jak bylo u interdiktů *utrubi* obvyklé v klasickém právu. Chráněná držba musela ovšem být bezvadná, tedy nenabytá *vi*, *clam*, *precario*, protože u retinenčních interdiktů se i v justiniánské době připouštěla *exceptio vitiosae possessionis*. Obranu proti rušení držby bylo nutné uplatnit do jednoho roku, pak došlo k promlčení.²³⁶ Je vhodné zdůraznit, že ačkoli byla ochrana proti rušení držby zajišťována na základě v zásadě jednotných podmínek, mezi pojmy *interdictum uti possidetis* a *utrubi* se i nadále alespoň v teoretické rovině rozlišovalo.²³⁷ *Uti possidetis* tak stejně jako dříve náležel nemovitostem, zatímco *utrubi* movitým věcem.

---

²³⁵ Inst. 4.15.4a: *Hodie tamen aliter observatur: nam utriusque interdicti potestas quantum ad possessionem pertinet exaequata est, ut ille vincat et in re soli et in re mobili, qui possessionem nec vi nec clam nec precario ab adversario litis contestationis tempore detinet. „Dnes se však postupuje jinak. Účinek obou interdiktů týkajících se držby je totiž sjednocen, takže u pozemků nebo movité věci zvítězí ten, kdo s ohledem k osobě odpůrce nedrží věc násilím, tajně ani výprosou.“*

²³⁶ D. 43.17.1pr. (Ulpianus 69 ad ed.): *...intra annum, quo primum experiundi potestas fuerit, agere permittam. „...dovolují žalovat v lhůtě jednoho roku od doby, kdy bylo poprvé možné [interdikt] použít.“* Viz HEYROVSKÝ, L., *op. cit.*, s. 417.

²³⁷ JÖRS, P., KUNKEL, W., *op. cit.*, s. 119.

Závěr

Tato práce pojednala o dvou velmi úzce souvisejících otázkách nabytí držby a její následné ochrany. Přítomnost definičních znaků držby, *corporalis possessio* a *animus possidendi*, byla nutná po celou dobu trvání držby, a projevila se i v souvislosti s jejím nabytím. Nový držitel musel mít úmysl působit na věc jako na vlastní, tuto držitelskou vůli ovšem také vyjadřoval navenek aprehenzí. Římské právo rozlišovalo dva typy uchopení, sice okupaci a tradici.

Okupace byla jednostrannou aprehenzí, která vedla k originárnímu nabytí držby. Znamená to, že chyběl souhlas předchozího držitele, buď proto, že věc nikdo předtím nedržel, nebo byla věc odjímana dosavadnímu držiteli proti jeho vůli. Jako speciální situace vystupovalo nabytí držby detentorem proti vůli dosavadního držitele, u nějž Sabiniáni vyžadovali důrazné fyzické uchopení. Prokuliáni a pozdější justiniánské právo se naopak spokojilo s pouhým rozhodnutím detentora věc držet. Tradice směřovala k derivativnímu nabytí držby se souhlasem dosavadního držitele, což vedlo i k nižším nárokům na výraznost aprehenze. Existovala celá řada možností, jak mohlo k tradici dojít, tyto všechny způsoby ovšem nevystupovaly jen jako symbolické náhrady fyzického kontaktu s věcí, nýbrž byly jeho rovnocennými alternativami. Aprehenzi bylo totiž třeba chápat jako jednotnou vnější událost spočívající v tom, že nabyvateli byla dána příležitost výlučně a bezprostředně nakládat s věcí. Jako zvláštní případy tradice vystupovala ještě *traditio brevi manu* a *traditio ficta*, které oslabovaly *corpus*.

Nikoli všechny osoby byly ale schopny nabýt držbu vlastním jednáním, protože mohly postrádat způsobilost. Tak se dělo v případě právnických osob, choromyslných a dětí do sedmi let věku, kteří nebyli s to projevit držitelskou vůli. Zvláštní povaha držby jako faktu ovšem vedla k tomu, že nedospělci byli za způsobilé považováni, pokud tedy chápali obsah svého jednání. Držbu bylo možné nabýt také prostřednictvím jiných osob, s čímž souvisí i zvláštní případ *constitutum possessorium*, kdy držitel obvykle převáděl vlastnictví na nového nabyvatele, ale sám věc nadále ovládal jako detentor.

Posesorní ochrana byla v římském právu realizována interdikty vydávanými praetorem, který disponoval nařizovací a donucovací pravomocí. Vyvinuly se nejprve

pravděpodobně na veřejných pozemcích, tedy *ager publicus*, což dokládá administrativní charakter původního řízení. Brzy bylo upuštěno od zjišťování skutkového stavu praetorem a řízení začali přejímat do svých rukou soudci. Z původního jednotného interdiktů se začaly vydělovat jednotlivé varianty specializované pro konkrétní situace, v případě interdiktů *de clandestina possessione* lze dokonce sledovat v poměrně krátkém časovém období jeho vznik i zánik.

V klasickém období byly interdiktů sloužící ochraně držby členěny na *retinendae possessionis* a *recuperandae possessionis*. První sloužily k ochraně držby před nedovolenými zásahy za podmínky, že nebyla rušitelem zcela odebrána, druhé se pak užívaly k ochraně před nedovoleným odnětím držby, například silou nebo násilím. Cílem obou ovšem bylo rychle rozhodnout spor o držbu a vytvořit tak mimo jiné vhodné podmínky pro následné rozhodování o vlastnictví. Díky *exceptio vitiosae possessionis* ochraně nepodléhala s výjimkou interdiktů *de vi armata* vadná držba získaná násilím, tajně nebo výprosou. Neplatilo tedy, že by byla držba jako pouhý faktický stav chráněna za každé okolnosti. Poklasické období vneslo chaos do používání pojmu *possessio* a vedlo ke zjednodušování práva. Pozornost se zaměřila na ochranu před násilným odnětím držby, které bylo doprovázeno drakonickými trestněprávními sankcemi. Justinianův právo se následně v mnoha ohledech vracelo k situaci v klasickém období, přesto se do něj vtiskl vývoj předchozích staletí.

Zásady římského práva, které byly v této práci prezentovány, ovšem nelze považovat za pouhou právní historii, která by neměla vliv na současné soukromé právo, a jenž by neovlivňovala jednání dnes žijících lidí. Naopak, také účinný občanský zákoník č. 89/2012 Sb. (OZ), účinný od 1. ledna 2014, vychází zcela jednoznačně z odkazu římského práva, které má nicméně, jak uvádí důvodová zpráva, recipovat na základě kritického vyhodnocení.²³⁸ Navazuje také na vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 a Obecný zákoník občanský (ABGB) č. 946/1811 Sb. zák. soud.,²³⁹ jenž byl účinný od ledna 1812, byť jsou některé jednotliviny upraveny s drobnými odchylkami.

---

²³⁸ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb. dostupná na:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

²³⁹ V této práci použitý český překlad ABGB viz ANDRES, B., HARTMANN, A., ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. Praha: Codex Bohemia, 1998.

Občanskoprávní teorie 19. a 20. století vycházela obdobně jako římské právo z rozdělení nabývání držby na originární a derivativní, přičemž první, neboli původní, probíhalo jednostranně či svémocně, zatímco druhé, odvozené, výhradně s vůlí dosavadního držitele.²⁴⁰ Navíc ale text zákona v § 314 ABGB výslovně definoval ještě druhý, paralelní systém třídění nabývání držby na bezprostřední a zprostředkované: „*Držby práv i hmotných věcí nabývá se buď bezprostředně, ujme-li se kdo ničích práv a věcí; nebo prostředně, ujme-li se kdo práva nebo věci, jež náleží jiné osobě.*“ Na toto teoretické ustanovení navázal následující § 315 ABGB, který stanovil, v jakém rozsahu se nabývá držba. Vycházel přitom právě z toho, jestli lze nabytí držby, nebo přesněji přímo aprehenzi, označit za originární či derivativní, a zároveň zda bezprostřední či zprostředkovanou. Jako poněkud nešťastné může být vnímáno užití pojmu rozsah držby, kterým ovšem nebylo myšleno nic jiného, než předmět držby. Vymezoval, k čemu všemu bude držba nabyta, šlo vlastně o kvantitativní měřítko.

Stanovením způsobů, jak docházelo k okupaci, nebo tradici, se teorie v zásadě odvolávala na římskoprávní nauku. Například, byla přípustná *traditio brevi manu*, kdy nedocházelo k současné aprehenzi a držitelské vůli, odevzdání mohlo probíhat odevzdáním nástroje, označením nebo odevzdáním listin. Je na místě zmínit také tabulární držbu z § 441 ABGB, který by mohl budít dojem, že k aprehenzi nemovitostí docházelo i zápisem do veřejné knihy. Nebylo tomu tak, protože zápis vedl k právu na držbu, ale nikoli k nabytí držby samotné.²⁴¹ *Animus possidendi*, vůle směřující k úplné a bezvýjimečné vládě nad věcí, vystupoval jako druhý znak držby a zároveň podmínka jejího nabytí.²⁴² Také ABGB znal několik skupin osob, které vlastním jednáním držbu nabyt nemohly, sice choromyslné, slabomyslné, děti mladší sedmi let věku, právnické osoby a osoby zcela zbavené způsobilosti.

Na právní úpravu obsaženou v ABGB navázal vládní návrh zákona z roku 1937, kterým se vydává občanský zákoník.²⁴³ Sice nikdy nenabyl účinnosti, ukazuje nicméně na skutečnost, že alespoň po obsahové stránce, když už ne zcela po stránce

---

²⁴⁰ ANDRES, B., HARTMANN, A., ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., *op. cit.*, s. 98 – 100.

²⁴¹ SPÁČIL, J., et al. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 78.

²⁴² RANDA, A., ŠIKL, H., *op. cit.*, s. 67.

²⁴³ Senát Národního shromáždění R. Čs. r. 1937. Tisk č. 425. Včetně důvodové zprávy dostupný na: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_01.htm.

terminologické, si právní civilistika zachovala kontinuitu jak s ABGB, tak přeneseně i s římským právem. Tento trend završil současný občanský zákoník. Právní úprava nabývání držby sice prošla výraznou redukcí, když se omezila výhradně na § 990 OZ věnovaný pouze otázce rozsahu nabytí držby, které naopak římské právo přílišnou pozornost nevěnovalo. Konkrétní způsoby nabytí držby občanský zákoník neuvádí, a to ani demonstrativně jako ABGB či vládní návrh. Od tradičních příkladů upouští asi kvůli většímu důrazu na držbu nehmotných věcí.²⁴⁴ Mlčením ale dříve výslovně upravené postupy neruší, a proto může být vhodné vycházet pro konkretizaci praktických příkladů z předcházejících kodifikací. Je nicméně patrné, že přes drobné úpravy, ale i proklamované změny v pojetí držby, se v současnosti nabývá držby podle obdobných principů, jaké znalo již římské právo. Pouze těžiště právní úpravy se přesunulo od jmenování nejrozličnějších způsobů aprehenze k rozsahu nabytí držby.

Tento závěr se projevuje i v souvislosti s posesorní ochranou, která v ABGB vycházela z římskoprávní úpravy a odlišovala se od petitorní.²⁴⁵ Nebyla sporem o právo, dokazovala se proto jen skutečnost posledního stavu držby, a řízení, přestože výlučně soudní, se neukončovalo rozsudkem, ale konečným usnesením (*Endbeschluss*).²⁴⁶ Navíc se v něm nedalo domoci náhrady škody, na něž měl dle zákona rušený žalobce výslovný nárok. Tvrzení o právu dostalo místo jen výjimečně v případě, že bylo rozhodnuto v petitorním sporu dříve než v posesorním, nebo když se svépomocný zásah rušitele opíral o existenci práva.

Jak praví § 339 ABGB, chránila se každá držba bez ohledu na její pravost, řádnost či dobrou víru, protože nikdo nebyl oprávněn svémocně držbu rušit. Z tohoto pravidla jsou patrné dvě výjimky. Podle první z nich se za rušení, případně odnětí držby, nepovažovalo úřední nařízení. Příslušný úřad ovšem musel vydat zmocňující soudní nebo správní exekuční výměr.²⁴⁷ Zadruhé, žalovanému byly poskytnuty námitky²⁴⁸ proti držební žalobě, které vedly ke ztrátě možnosti žalobce chránit svoji držbu. *Exceptio vitiosae possessionis ab adversario* mohl žalovaný použít, pokud od něj žalobce nabyl držbu násilím, tajně nebo výprosou. Pravidlo o ochraně všech držitelů

²⁴⁴ SPÁČIL, J., et al., *op. cit.*, s. 77 – 78.

²⁴⁵ BLAHO, P., HOLLÄNDER, P., *op. cit.*, s. 249 – 251.

²⁴⁶ § 457 a § 459 zákona č. 113/1895 Ř. z.

²⁴⁷ RANDA, A., ŠIKL, H., *op. cit.*, s. 157.

²⁴⁸ ANDRES, B., HARTMANN, A., ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., *op. cit.*, s. 145.

včetně nepravých tak sice bylo významně prolomeno, ale jen výlučně v relativním vztahu k tomu, koho nepravý držitel o držbu zakázaným způsobem připravil. Dále mohl žalovaný namítat uplynutí třicetidenní subjektivní promlčecí lhůty, která byla tak krátká právě s ohledem na specifika posesorní ochrany.²⁴⁹ Tato námitka ovšem ztratila význam s účinností civilního řádu soudního 113/1895 Ř. z., který nově stanovil stejnou lhůtu jako prekluzivní, tedy uznanou soudem z úřední povinnosti.²⁵⁰

ABGB explicitně rozlišoval množinu represivních posesorních žalob, které lze považovat za pravý ekvivalent římskoprávní ochrany retinenčními a rekuperačními interdikty, po jejichž vzoru též ABGB rozeznával žaloby proti rušení držby a jejímu odnětí. Žalobu pro rušení držby dle § 339 ABGB bylo možno použít proti jakémukoli skutkovému zkracování faktické moci, které ji zcela nezrušovalo.²⁵¹ Nezáleželo na tom, zda si rušitel držbu sám nárokoval nebo uznával cizího držitele, za rušení se považovala i výhrůžka, pokud byla dostatečně intenzivní a nešlo o pouhé tvrzení vlastní držby.²⁵² Cílem žaloby byla obnova stavu před rušením držby a soudní zákaz dalšího rušení. Žalobu pro vypuzení z držby upravovala s ohledem na § 339 ABGB ustanovení v § 345 – 346 ABGB. Podmínkou pro její užití bylo úplné svémocné odnětí držby nepravým způsobem, bez ohledu na to, zda se vypuditel následně stal držitelem.²⁵³ Původní paleta rekuperačních interdiktů byla sloučena do jedné souhrnné žaloby, která směřovala proti držbě nepravé, odebrané násilím, tajně nebo výprosou.²⁵⁴

Diskontinuitně působil občanský zákoník č. 141/1950 Sb., protože přesunul ochranu držby do veřejnoprávní sféry, přesněji do rukou národních výborů (§ 151). Nechtěně tak svým způsobem došlo k příklonu ke starořímskému administrativnímu procesu vedenému před praetorem, když se civilní soudní řízení proměnilo v řízení správní. Jeho nástupce, zákon č. 40/1964 Sb. se pak dokonce záměrně vyhýbal pojmu držby a do nutné novelizace ani posesorní ochranu přiznanou držbě bez jakékoli kvalifikace výslovně neupravoval. Teprve později doznal změn a ochranu držby jako

²⁴⁹ RANDA, A., ŠIKL, H., *op. cit.*, s. 160 – 161.

²⁵⁰ § 454 zákona č. 113/1895 Ř. z., věta první: „*V řízení o žalobách z rušené držby věcí a práv, ve kterých žalobní žádost směřuje toliko k ochraně posledního stavu držby a k jeho navrácení a které musí být podány do třiceti dnů po tom, co se žalobce dozvěděl o rušení, mají platiti dále uvedená zvláštní ustanovení (§§ 455 až 460).*“

²⁵¹ RANDA, A., ŠIKL, H., *op. cit.*, s. 130.

²⁵² *Ibid.*, s. 185 – 187.

²⁵³ ANDRES, B., HARTMANN, A., ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., *op. cit.*, s. 179 – 180.

²⁵⁴ RANDA, A., ŠIKL, H., *op. cit.*, s. 145.

pokojného stavu dle § 5 upravoval do konce roku 2013, kdy nabyl účinnosti současný občanský zákoník, jenž se přibližuje zpět k interdiktní ochraně římského práva, a byť ji provádí před soudy, rozlišuje mezi žalobou na ochranu před svémocným rušením v § 1003 OZ a vypuzením z držby v § 1007 OZ. Žalobcem může být v obou případech jak držitel, tak detentor věci, je-li současně držitelem práva, protože ochrana se poskytuje obecně právě držbě jakéhokoli práva.²⁵⁵ Navrhovat bude, aby se rušitel zdržel rušení a obnovil předešlý stav, respektive navrátí odňatou držbu nebo detenci. Provizorní a rychlý charakter posesorních žalob je v § 1008 OZ umocněn prekluzivními lhůtami, které byly proti předchozí úpravě obnoveny, subjektivní v délce šesti týdnů a objektivní jednoho roku. Podobně jako v předchozích případech lze považovat za základní znak posesorní ochrany, že je využitelná, aniž by byla držba jakkoli kvalifikovaná, chrání se i držba neřádná, nepoctivá a nepravá. Několik výjimek, kdy žalobce chráněn nebude, tvoří námitky poskytnuté žalovanému.²⁵⁶ Ten může tvrdit, že žalobce nebyl v době rušení držitelem, že on sám má právo k zásahu do cizí držby, nebo vykonává dovolenou svépomoc. Za nejvýznamnější je ale možno považovat *exceptio vitiosae possessionis*, která byla převzata z římského práva. Žalovaný tedy může namítat, že od něj žalobce získal nepravou držbu násilím, tajně nebo výprosou.

Při pohledu na současnou soukromoprávní úpravu a její inspirační kořeny lze uzavřít, že odkaz římského práva v souvislosti s otázkami nabývání a ochrany držby je i po tolika letech stále živý. Dnešní pravidla do velké míry korespondují s těmi, která jsou obsažena ve starověkých pramenech. Jejich zkoumání, což je cíl této práce, pak umožňuje dohledávat původ účinné právní regulace.

---

²⁵⁵ SPÁČIL, Jiří, et al., *op. cit.*, s. 114.

²⁵⁶ *Ibid.*, s. 114, 117.

Seznam použitých pramenů a literatury

Seznam literatury

- ANDRES, B., HARTMANN, A., ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. Praha: Codex Bohemia, 1998.
- ARNDTS, C. L. *Učební kniha Pandekt. I. díl*. Repr. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010.
- BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Panorama, 1981
- BIERMANN, J. *Traditio ficta*. Stuttgart: Verlag von Ferdinand Enke, 1891.
- BLAHO, P., HOLLÄNDER, P. *Postavenie práva v systéme metód štátneho riadenia spoločnosti*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1989.
- BOHÁČEK, M. *Nástin přednášek o soukromém právu římském, I. Úvod – práva věcná*. Praha, 1945.
- DAJCZAK, W., GIARO T., BÉRIER F. L. de, DOSTALÍK P. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013.
- HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Praha: Otto, 1910.
- JÖRS, P., KUNKEL, W. *Römisches Privatrecht*. Berlin: Springer, 1935.
- KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 1*. München: Beck, 1971.
- KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt 2*. München: Beck, 1971.
- KASER, M. *Eigentum und Besitz im älteren römischen Recht*. Köln: Böhlau, 1956.
- KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990.
- KRENZ, U. Der Besitzerwerb „per procuratorem“. In: *Labeo Rassegna di diritto romano*, 43/3, 1997.

- LENEL, O. *Das Edictum Perpetuum, ein Versuch zu seiner Wiederherstellung*. Dritte Auflage. Leipzig: Verlag von Bernhard Tauchnitz, 1927.
- LEVY, E. *West Roman Vulgar Law: The Law of Property*. Philadelphia: American Philosophical Society, 1951.
- LEVY, E., RABEL, E. *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur, Tomus III*. Weimar: Hermann Böhlhaus Nachfolger, 1935.
- NOVÁK, M. Nabytí držby v římském právu a v novodobém českém právu. *Právněhistorické studie* 45/2, s. 207 – 219.
- NOVÁK, M. Posesorní ochrana v římském právu a novodobém českém právu. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2014, č. 9, Supplementum 3: *Recepce římského práva v Evropě*, s. 113 – 132.
- RANDA, A., ŠIKL, H. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Otto, 1890.
- REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*. Bratislava: Iura Edition, 2010.
- SAVIGNY, F. K. von. *Von Savigny's treatise on possession, or, The jus possessionis of civil law*. Clark: Lawbook Exchange, 2003.
- SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského, díl II, právo majetkové*. Praha, 1935.
- SPÁČIL, J., et al. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013.

Seznam pramenů

- CICERO, M. T. *Orationum pro Tullio, in Clodium, pro Scauro, pro Flacco fragmenta inedita, separatim edidit Carolus Beier*. Lipsiae: sumptibus ex typis B. G. Teubneri, 1825.
- CICERO, M. T. *Opera omnia, Tomus IV*. Lipsiae: sumptibus et typis Caroli Tauchnitii, 1849.
- *Codex Iustinianus. Corpus iuris civilis. Volumen secundum*. Ed. KRÜGER, P. Berolini: Weidmann, 1929.
- *Digesta. Corpus iuris civilis. Volumen primum*. Ed. MOMMSEN, T., KRÜGER, P. Berolini: Weidmann, 1928.
- *Digesta seu Pandectae, tomus I, liber I – XV*. Přeložili BLAHO, P., VAŇKOVÁ, J., SKŘEJPEK, M., ŽYTEK, J. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015.
- FESTUS, S. P. *Sexti Pompei Festi De verborum significatu quae supersunt cum Pauli epitome, Thewrewkianis copiis usus edidit Wallace M. Lindsay*. Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri, 1913.
- *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.
- *Iustiniani institutiones*. Přeložili BLAHO, P., SKŘEJPEK, M. Praha: Karolinum, 2010.
- *Pauli sententiae*. Ed. BAVIERA, J. *Fontes iuris Romani antejustiniani, II*. Firenze: 1968. Dostupné na: <http://droitromain.upmf-grenoble.fr/Responsa/paulus.html>.
- SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva Fontes iuris romani*. Praha: LexisNexis CZ, 2004.
- Zák. č. 946/1811 Sb. zák. soud.
- Zák. č. 113/1895 Ř. z.

- Senát Národního shromáždění R. Čs. r. 1937. Tisk č. 425.
- Zák. č. 141/1950 Sb.
- Zák. č. 40/1964 Sb.
- Zák. č. 89/2012 Sb.
- Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb. dostupná na:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

Nabytí a ochrana držby v římském právu

Cílem této diplomové práce je podrobněji prozkoumat a popsat nabývání a ochranu držby v římském právu. Oba aspekty na sebe v mnohém úzce navazují a je proto vhodné zabývat se jimi společně. Právní úprava nabývání držby by ztrácela svůj význam v případě, že by takto nabytá držba nepodléhala ochraně, posesorní ochrana by zase byla nejasná, pokud by neexistovala žádná jednoznačná pravidla ve vztahu k nabytí držby. Popis právní úpravy v římském právu je podpořen autentickými prameny, především pak *Corpus Iuris Civilis*, kodifikací vydanou za vlády císaře Justiniana.

Práce se skládá ze dvou hlavních kapitol. První kapitola sestává ze čtyř částí a zaměřuje se na nabývání držby v římském právu. Nejprve se zabývá klasifikací nabytí držby jako záměrného faktického ovládnání věci, především rozdělení na okupaci a tradici. Poté následuje popis nabývání držby prostřednictvím zástupce v římském právu a také případů právní nezpůsobilosti navenek projevit záměr držbu získat.

Druhá kapitola se člení na tři části a zabývá se ochranou držby v římském právu. Zkoumá původ držby a její historické kořeny, především interdikty používané v souvislosti s veřejnou půdou. Následuje popis interdiktů *uti possidetis*, *utrubi*, *de vi*, *de vi armata*, *de precario* a *de clandestina possessione* v klasickém římském právu s přesahem do postklasického období.

Závěry práce jsou zformulovány v poslední kapitole. Jejím hlavním záměrem je prozkoumat právní úpravu nabytí a ochrany držby ve starověkém Římě prostřednictvím původních pramenů. Popisuje nejen vysoce rozvinutý systém soukromého práva ve starověkém Římě, ale také inspirační zdroj a kořeny současného občanského práva, protože většina občanských zákoníků účinných na území dnešní České republiky již od 19. století, včetně současné kodifikace, je římským právem významně ovlivněna.

Acquisition and Protection of Possession in Roman Law

The purpose of the thesis is to analyse and describe acquisition and protection of possession in Roman Law in detail. Both aspects are closely related and it is appropriate to examine them together. Regulation of acquisition of possession would not be necessary if possession was not protected, protection of possession would be indeterminate if there was not any rules in relation to its acquisition. Description of Roman Law regulation is supported by authentic texts, especially the *Corpus Iuris Civilis*, the body of law issued under emperor Justinian.

The thesis is composed of two fundamental chapters. The first chapter consists of four parts and focuses on acquisition of possession in Roman Law. Firstly, it deals with classification of acquisition of possession as the control intentionally exercised toward a thing, especially the division on occupation and tradition of possession. Then, description of acquisition through an agent according to Roman law follows as well as cases of legal disability to manifest the intention to acquire possession.

The second chapter is composed of three parts and deals with protection of possession in Roman Law. It examines the origin of possession and its historical roots, especially interdicts used in relation to public land. Description of interdicts *uti possidetis*, *utrubi*, *de vi*, *de vi armata*, *de precario* and *de clandestina possessione* according to the classical Roman Law follows which is extended to the post-classical period.

Conclusions are drawn in the final chapter. The main aim of the thesis is to discover legal regulation of acquisition and protection of possession in ancient Rome by examining original sources of information. Highly developed system of private law in ancient Rome is presented as well as inspiration and roots of contemporary civil law, as majority of Czech civil codes issued from the 19th century, including the effective civil code, was significantly affected by Roman Law.

Klíčová slova

Držba, interdikt, vlastnictví

Keywords

Possession, interdict, ownership